

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici arguento ... ubi multa de ultimi ...

**Camargo, Ignacio de
[S.I.], 1702**

Ratio Totius Operis Ad Lectorem SinCerum Amatorem Veritatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

I

RATIO TOTIUS OPERIS AD LECTOREM SINCERUM AMATOREM VERITATIS.

PROLOQUIUM.

BEnignum, amicum, benevolum expetunt alii passim: Ego Te sincerum, Lector, expecto veritatis amatorem. Siquidem, cum non meam, sed causam agam solius veritatis, si te minus sincerum ejusdem amatorem naestus fuero, vix quidquam mihi sperandum superfit. Veruntamen, quia causae, quantumvis optimae, non optimum, quin malum obtainere patronum, non raro contingit, ex quo fit, ut causae patrocinium cum causa ipsa saepe confundatur. Hoc etiam opto, ut ne Patroni vitia, si quae sunt, in causam de qua agitur, id est, in veritatem ipsam conjicias; quia turpior nulla, aut iniquior sententia esse potest, quam quae veritas ipsa damnetur; quocumque demum titulo id fiat. Neque enim veritate damnata, honestas ulla judicii, aequitas supereft ulla: quemadmodum & Propheta pridem lugendo significavit: *Conversum est retrorum judicium, & iustitia longe stetit; quia corruit in platea veritas, & aequitas non potuit ingredi.* 13.59.

Ut igitur periculum tantum non alteri, quam tibi, magis timendum, quod in me fuerit, procul submoveam, non nulla te de causa, non nulla de me ipso monitum velim, quem tibi, si nolueris sponte caligare, lucem abunde praefe ant, qua facilè discernere inter utrumque possis. Hoc autem discrimine facto, de utroque penes te judicium esto; in quo, modò (quod opto) veritatem non oderis, quemadmodum pro ipsa sententiam te dicturum vix anabigere possum, sic etiam in me ipso, hoc est, in meo opere, quin multa tibi passim occurrant nullo modo probanda, sed quae damnari merito debeant, nec item dubito, nec magnopere metuo, dum (quod mea magis interest) salva ubique consistat doctrinæ veritas.

Enimvero de optione veritatis, quae operis totius scopus est, procul sum, ut timere posse me videam. De cætero, quod saepè, in veritatem erram, nolens peccavero, non suspicari, sed presumere debo: peccata vero ista nulla forent, nisi mihi incognita essent. Reliqua in methodum, in stylum, aliaque Operis ornamenta, ea esse quamplurima, & suo in genere minimè levia, vel ego ipse facilè agnosco; quae tamen facilè cavere non valui, quamquam & ea possem excusare quodammodo, nisi quidquid ad causam veritatis non faciat, contemendum mihi censerem. Cuncta igitur tibi benignè, vel severè, utcumque voles, libens

bens corrigenda subjicio, correctionem haud ægrè, sed spontè, sed & cum actione gratiarum, & audire paratus, & accipere, modò illam ex animo non malevolo, sed sincero, sed candido proficisci cognovero. Quæ ad causam ergo facere puravi, accipe nunc haud leviter perpendenda.

§. I.

Scribendi occasio, & consilium.

Prov. 18.

Psal. 93.

Cum juxta Dei oraculum à sui accusatione sermonem inchoare consultum sit, apertam, de me ipso, & ingenuissimam confessionem ante omnia præmittere non erubescam. Viginti ferè elapsi sunt anni, postquam in controversia de Probabilibus singulari Dei pròvidentia veritatem inveni, aut invenisse me reor: indicante scilicet illo ipso qui corripit . . . qui docet hominem scientiam.

Consuetum Philosophiæ discenda, Theologiæque curriculum emensus, biennio item deinde impenso eidem more nostro recolenda, Probabilissimum istum modernum, quem benignam sententiam vocant, velut dogma quoddam Theologicum reputabam, de quo liceret nemini dubitare, quæstionemve aliquando movere. Verùm, quia in medio ipso addiscenda Theologiæ cursu, insignem feceram iacturam valetudinis, qua capite potissimum permolefis, continuisque doloribus attenuato, Scholæ studiis, & exercitationibus longè me imparem agnoscebam, ad moralis Theologiæ studium, quo sacris confessionibus saltem audiendis juxta Instituti nostri rationem, operam non inutilem possem navare, animum diligenter adjeci, quantum per capitum infirmitatem licet. Dum igitur morales doctrinas pro confessionum praxi necessarias frequentius meditarer, & impensiùs, cœpi in præfatum dogma (ut putabatur) commune, primùm attentiùs identidem reflectere, mox timere nonnihil de veritate ipsius, deinde etiam dubitare velle; attamen vix poteram, adeò intellecillum meum retinebat communis, & inveterati erroris impressio, pluribus obfirmara fabellis, & apprehensionibus fallacibus. Nihil enim legeram adhuc, vel audieram, quod dignum aliqua reflexione censerem, pro vera, & antiqua sententia.

Ultra quadriennium jam fluxerat, ex quo sacris ordinibus susceptis, Philosophiam utcumque docere jussus, animum à moralibus ferè avocaveram. Hærebant tamen animo semper præconcepti timores de regula moralis honestatis, qui ut me magis incautum nonnunquam subiti præoccupare solebant, eò intimius, & altius mentem subibant, de tantoque imminentि periculo formidinem in dies augebant. Ostendebat se interdum, vel nolenti, quasi densis errorum nubibus prævalens facies pulcherrimæ veritatis, ad cuius tamen lucem ipsa Probabilistarum opinio, simpliciter mente concepta, statim repugnabat. Sonare mihi interea, velut ad aurem ipsam, videbantur instar extremi judicii tubæ nota illa Domini verba, *Ego sum lux mundi: Ego sum via, & veritas, & vita: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris*, echo, quasi ab opposito, in imo meo pectore redditibus alterius paginæ terribilibus illis, *Est via, que videtur homini iusta, non vissima autem eis deducunt ad mortem: Vir, qui erraverit in via doctrinæ, in catu gigantum (id est, dæmonum) commorabitur*. His veluti fulminibus concussum, jamque in serium examen tantæ difficultatis abeuntem caliginosa novæ Theologiæ inanum reflexionum involucra, cæteraque communis, ac inoliti erroris præjudicia, quod fortius detinere nitebantur, eò suspectam magis Probabilismi viam mihi reddebat. Enimvero doctrinam mysterio plenam, suopre ingenio tenebris simillimam, adeò latebrarum amantem, lucisque conspectum fugientem, cum veritate benè convenire persuadere mihi non poteram.

De-

Denique, nē te pluribus mōrē, pōst magnos abeuntium, & recūrentium importunarū cogitationum fluctus, post superata plurima fēse mihi objiciētū haud minūs ad speciem tēribiliter, quām verē inaniter difficultatū spēcta, apud me tandem firmiter corām Deo constitui, nulli labori parcere, ut de re tanta, omni mōra postposita, quām possem sincerissimē, ac diligentissimē inquirerem, donec, Deo ipso largiente, certain veritatem tenerem, quin enim posset illa certō inveniri, si ritē quereretur, non dubitabam. Rem incredibilem, sed verissimam tamen! Vix per Dei bonitatem animo ad veritatem sic comparato, tranquillae mentis oculos ad quāstionem converti, & utramque sententiam invicem sibi oppositam ad certa fidei nostrā, & rationis principia contulī, cūm statim antiquā, ac moderatā sententiā veritas sic intellectui meo, suo quāsi pondere, infedit, ut, licet vellem ultrō, de illa dubitare nequirem: neque in Ecclesia Christi deesse eidem posse auctoritatem aliquam maximam, ac p̄cipuam, firmissimē mihi persuasi. Disparuerunt enim verō, yelut ad subitaneam lucis p̄sēntiam, tenebricosa illa antiquā deceptionis p̄judicia: evanuerunt fētia difficultatū terriculamenta, vanaque ludibria phantasmatum, cuncta quae quāsi à somno evigilanti, non nisi quādam insomnia videbantur.

Ab illa die, satis mihi notabili, nisi Factori meo sim ingratissimus, quo controversiam istam diligenter evolvi, (evolvi autem puto non segniter) & Probabilisimi principia intimiūs penetrare curavi, non modo nihil unquam inveni, quod de veritate concepta me, vel levissimē, facheret dubitare; sed eō magis semper miratus sum, magisque, ac magis mirari p̄go, quod vel leviter, unquam de ea dubitare potuerim, & quod aliquando in opposito sensu stererim. Id quidem ob exiguum intelligentiam meam, communem consuetudinem, ignorantiam, aliaque p̄judicia jam insinuata accidere utecumque mihi potuerit, quemadmodum & multis aliis similiter incautē deceptis: at illud jam omnem meam admirationem vincit, ut etiam incredibile mihi censendum est, si quoquo modo dubitare me sineret ipsa notorii facti evidētia: nempe tot viros probos, simul & doctos, post tot, tamque lucentia fulmina Vaticana, post deceptionem à plerisque sapientum adeō clarē deprehensam, & ostensam, post impensum studium, post diuturnum examen controversię (quod de quibusdam saltem credendum est), hodie tamen, non dubitare modō, verū etiam benigno Probabilisimo adhuc ita tenaciter adhærere, ut, vel in dubium illum adduci, perquām molestissimē ferant. Neque verō me, Lector, in hoc judicio, & admiratione, aut unicūm existimes, aut exoticum. Novi multiplici doctus experientia, non paucis in Hispania, & in hac maxima Academia nostra Viris valde sapientibus, ac cordatis tantundem ferē, ac mihi, accidisse, & in veteri erori dēdiscendo, & in firmissima capienda persuasione de inventā veritatis evidētia:

Sanē (ut alios omittam, quos possem non invitōs referre) hāc ita pridem quidam ē cātu nostro Theologiæ Doctor clari, p̄aeccentisque ingenii, aetate quidem juvenis, sed maturitate judicii, seriąque prudētiā longāvus, dum mē fortē pro sua humanitate inviseret, inter loquendū casu in nostrām incidit controversiam, circa quam cūm communi ducēretur errore, nullo adhibito studio, sed eodem, ac ceteri, communi p̄judicio consuetudinis, ut ingenuo candore fassus est, rogavi illum amicē, ut tantā veritatis examini tantillum temporis non renueret impendere, neque enim tem ēsse multi laboris; si contēndi studium abeset: annuit facillimē, ut est pius, ac docilis: libros duos, quia nullos dixit apud se habere, ex condicō illi mihi alterū verō eorum, die statim sequenti (nisi memoria fallat) mihi remisit, testatus per Epistolam familiarem, nolle se diutiū illum detinere, ne fortē à mie desideraretur; difficultatē istam nullum studium, & improbum simul exigere: nullum, inquit, ut quisque veri-

IV

tatem sibi comperiat; ad hoc enim sufficiet, si animo expedito, ac sincero ocu-
los in quæstionem conjiciat: improbum verò ut possit alios convincere arti-
ciosis, ac inextricabilibus Probabilismi laqueis innexos. Nihil profectò verius,
nihil prudentius dictum.

Sed, ut ad me regrediar: ab eo tempore continuo docendi labore Theolo-
giam in Scholis profiteri, quanvis innata mea propensione, & simul valetudi-
ne repugnantibus, ex obedientiæ imperio compulsus, cùm controversiam istam
de Probabilibus apud cordatos omnes summi momenti, præ oculis semper ha-
buerit, continuis aliis occupationibus non nihil temporis, quoad licuit, fura-
rus sum, ut præcipuas quasdam quæstiones hujus materiæ diligenter excole-
rem, quas, opportuna occasione data, discipulis dictarem, quod & feci non
semel. Licer verò testari syncerissimè (quod facilem opinor fidem inveniat)
nunquam mihi in mentem venisse, ut typis aliquando subjicerentur. Altera-
men aliis visum est, quorum judicio, & votis semel, & iterum, validè quidem,
sed frustrè reluctatus, quanvis non absque ingenti quadam formidine acquie-
scendum tandem putavi.

Id verò firmiter animo meo insederat, ob momenta rationum ponderis nō
exigui, ut alii etiam mecum censem, quas recensere modò non est operæ
preium (& hinc præcipue onus meritò detrectabam), aut materiam hanc non
artingere, aut eandem à summis, & imis fundamentis, atque à priori, ut ajunt,
quàm accuratissimè evolare. Terret me fateor nimirum assumpti Operis diffi-
culty ad eò vires meas excedens; nam controversiam istam de se quidem facil-
limam, immò nullam, ut supra indicatum est, subtilia nonnullorum Recentio-
rum ingenia intricatissimam reddidere, totiusque Theologia difficultissimam,
ut ad eandem expeditè enodandam Dædalea ars necessaria videatur: ita ut pro
statu, quem hodiè habet, expedit, meā quidem sententiā, eam nullatenus de-
libare, nisi vera, & sana doctrina nimis clara, ac perspicuè demonstretur; quia
reflexionum Probabilismi tricæ semel extractæ, & quasi evolutæ, nisi penitus
dissolvantur, densiores tenebras offundunt veritati, quibus lucem ipsius magis
obnubunt, fitque tandem illud Poetæ nimis indecorum, ac noxiom, ex luce fa-
mum, optimæ causæ haud modico, ut existimo, detimento.

Video à te, Lector, ut quid enim dissimilem manibus (sic tu cogitas) me
teneri, ut, vel manifestæ stultitiae, vel arrogantiæ planè intolerabilis ex meo
proprio sensu palam redarguar. Vim argumenti sentio, nec adèò sum stupi-
dus, ut ejus conclusionem non cogitaverim. De illa tu censem, ut voles; ego
verò propterea à sententia mea non abeo: cùmque cordatè nequeam arrogan-
tiæ fateri, audacter spondere non dubitabo, falsitatem moderni Probabilismi,
atque adèò communis sententiæ veritatem, me, non semel, sed sèpius, evidenter
demonstratum. Insipiens videar: esto: mihi sufficiat non inveniri tandem
mendacem. Porrò modestiæ veritas adversari non potest. Hujus causa me cogit
sic audere, *Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.* Et
verò, cùm licuerit neotericis Probabilistis id passim spondere, multò etiam
gloriosius de novella sua sententia, principiis innixa novis, & inauditis, qualia
tibi postea monstrabimus, non est, cur ego nimirum audere videar, dum id spon-
deo de communi sententia à seculis in Ecclesia probata.

Cæterum, ut si placet, tantillum faltem sententiam teneas, interim dum
statim plura subjicio, licet mihi, Probabilismi machinam aspectu pulchram,
& speciosam, representare tibi, veluti phantasticam illam statuam, quæ aurum,
argentum, ferrum oculis objiciebat, tota tamen fictilibus pedibus nitiebatur; in
quos lapillus quidam incurrens, sic eam momento comminuit, ut in favillas
totam redegerit. Auri, ac argenti specie plurimi detinentur, id est, splendida-
rum reflexionum fallaciæ: Probabilismi pedes, hoc est, principia, & prima fun-
da-

Horat. in
Ar. 1

2. Ad Co-
rint. 13.

Dan. 2.

damenta, quibus totus subsistit, multi non vident, quibus propterea stare firmus videtur, quin immò inexpugnabilis etiam appareat. Hæc nos primùm aggredimur ante oculos omnium constituere, ut quin fictilia sint, nemo possit in dubium revocare, neque ultrà de fabricæ firmitate confidat. Si verò dixeris, ea, licet fictilia, magno tamen acumine, subtilique artificio conficta esse, ut opus sit ingenio non vulgari ad ipsorum falsitatem clarè ostendendam; audeo dicere: falleris: non est ita: nihil facilius est, dum peritia suppetat aliqua ad eruendam intimam ædificii compaginem, eamdemque fideliter revelandam; id utique si fiat; speso fore ut totam machinam momento ruere, & in favillas redigi videas, haud secus ac fumus evanescit extincto igne. Quod si contendas adhuc, id ipsum ingenii non mediocris acumen, & exquisitam artem deposcere; animum oratione ne despondeas: ingenium nos polliceri non possumus; non ideo tamen de eventu dubitamus: Fortassis ingenium supplebitur studio, quod profectò in rem istam diuturnum, & assiduum impensum esse à nobis, testari non mendaciter possumus. Porro, ut Tullius ajebat, *Affidius usus uni rei deditus, & ingenium, & artem sapè viruit.* Veruntamen, quia ex illis non sumus, qui se existimant posse sine cortice nare, non in ingenio nostro, non in industria, non item in studio, quod utrumque posset supplere; sed in catus, quam agimus, bonitate, & in Dei solius auxilio causæ suæ, ut credimus, non defuturo, totam fiduciam nostram, & spem collocamus.

Tull. pro
Cornelio
BAL

Denique Librum ipsis manibus tenes: an fidem nostram liberet, tibi ipsi libenter judicium damus: modò autem duo, quæ petimus, largiri non graveris pro tua humanitate: alterum, ut si ad ejus lectionem accingere te velis, omnino illam non priùs aggrediaris, quām ea, quæ subjicimus, attente videris: alterum, ut dum fortè perteſus volueris eam prorsus abrumpere, librum tamen post januam nolis abjicere, ante quām ejus saltē conclusionem perlegeris: sic enim fortè siet, ut ipsum non abjicias, sed ut ejus lectionem aliis oculis repeatas.

§. II.

Momentum Operis, Argumentum, Scopus.

Regula Honestatis moralis, quam Operis ipsius titulus præfert, & quæ ejusdem est argumentum, momentum summum velle multis ostendere, labor foret inutilis, ac supervacuus. Evidem, nisi veram regulam honestatis pro universis suis actionibus homo sibi præfigat, tam nequit fieri, ut morum assequatur honestatem, quām impossibile omnino est, ut rectum sit, quod aberrat à recto, prorsusque cum obliquo commensuratur. Homini verò moribus rectis, & honestis non prædicto, nulla spes superest æternæ beatitudinis, in quam à Deo suo conditus est: adeòque nec vera ulla, etiam non æterna felicitas, nec bonum aliquod verè bonum; neque enim bonum verum hominis esse potest, quidquid non potest hominem facere bonum: bonum autem posse fieri hominem, nisi per veram morum honestatem, vel ethnicis, ac barbaris notum est. At homine nō bono nihil indignus, nihil pejus habet natura: tantò scilicet bellus vilius, ac turpior censendus est, quantò indignius, ac turpius reputari debet, ex rationis ductu non agere, prædictum ratione qua bellus præcellit. Hinc, ut homines Deus contineat in officio rationis, hanc illis vilitatem, atque turpitatem ex probat: *Nolite (inquit) fieri, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus: & rursus, Homo, cùm in honore esset, non intellectus: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, propriæ, nimirum, arbitrio voluntatis.*

Psal. 31. &
48.

Enim verò de prima regula moralis honestatis, hoc est, de lege, seu voluntate-

tate Dei, primo, & universalis totius honestatis principio, cùm nullum sit dubium, nullum item periculum nobis imminet: novimus utique prorsus infallibiliter, cùm fidei, tum ipsius rationis lumine, nos, sicut illam semper rego, ac sincero corde pro regulandis nostris actionibus querere diligenter debemus, ita etiam, si ab illa non deflectamus, veram assequutueros rectitudinem, morumque honestatem, quam petimus. Ceterum, cùm non raro, immò vero plerunque, quid in particularibus quibusque eventibus illa nobis prescribat, incertum sit, variaque de hoc ipso hominum iudicia ferantur (utique humana, adeoque fallibilia), ecce in janua periculum ingens illud, ac evidens: nempe terminus unus, & unicè petendus, extra quem, nobis salus nulla supersit: via autem objectæ non unica, sed plures, & unaquæque in terminum suum, non alteri dissimilem, sed omnino contrarium, viatorem tandem deducens, in viam nimirum, vel mortem, hoc est, in observantiam, vel transgressionem Divinæ Legis. Adeò quidem, ut plurimū via tuta, fuga scilicet via, quæ ducere possit ad mortem: verum nec illa nobis semper est nota, & ut nunquam non esset, durum foret, planèque irrationalē, quin etiam impium, miserum viatorem ad illam semper cogere; hæc etenim necessitas mitteret in periculum majus. Quid igitur consiliū capiendum?

Hic tu mihi: Periculum planè in conspectu est; dubium tamen ego non video: quis enim inveniatur, qui nesciat debere semper viatorem, si possit, declinare omnem viam, de qua prudenter nequeat iudicare, quod ipsum non deducat ad mortem? Alioqui planè morte non cavit, neque vitam servare serio amat. Sic quidem te tota mente censere, si mentem, ut optabam, liberam geris, neque consuetis præjudiciis adductam, & gaudeo plurimū, & facilissime credo. At vide quod res venerit. Non modò viam illam, de qua viator ipse non iudicat prudenter, seu probabiliter (neque fortasse potest, immò non potest, etiam temere, iudicare) quod ipsum non deducat in mortem (hiceat hic eo nomine designare realem, ac veram transgressionem Divina Legis; quantumvis materialis dicatur); sed etiam illam, de qua prudenter iudicat, vel iudicare potest, ac debet, quod in mortem jam designatam, ipsum abducat, posse tamen illam liberè arripere, neque ipsum propterea jure reprehendi posse, quin immò honestè etiam, prudenter, adeoque laudabiliter acturum, dummodo noverit, viris aliqui probis, & simul doctis, atque prudentibus viam illam probari tanquam rectam, ac tutam, et si illis ipse non credit, sed eos potius falli iudicet, aut iudicare possit: Hoc, inquam, in Assertionem jam celebrein transit, sed aliis conceptu vocibus; quibus scilicet ajunt *licere uti opinione quacunque, & minus tuta, & minus etiam operanti probabili, dummodo verè, ac practice probabili eidem sit*. Nam hæc re ipsa est opinio recentium Theologorum, qui Probabilistæ dicuntur, quam ipsi benignam appellant, & quam plerique saltem eorum, etiam hodiè propugnant tanquam omnino certam. Hanc ergo controversiam examinare, & quid in eventu proposito statuendum denique sit, ut viam salutis tereamus, planum est, ac conspicuum totius nostri Operis argumentum accuratè, ut præmisimus, & exactè versandum.

Scopus autem, in quem totum collimat, est, ut benignam hanc opinionem, & regulam agendi, quam consignat, radicitus convellamus, eandem neque tutam, neque rectam, quin neque ullo solido fundamento subnixam, sed universis locis Theologicis, totique repugnantem rationi multipliciter demonstrantes: tum, quod legitimè consequens est, ut veritatem ipsam, moralem probabiliter saltem cognitam, seu, quod eodem reddit, opinionem verè probabilem, quæ videlicet operans actu maturè, ac prudenter iudicat, actionem, quam exequitur, esse re ipsa honestam, & Legi Divinæ conformem, unicam constitutam regulam honestatis (videlicet secundam, ac proximam), à qua nobis di-
ceo.

scedere nunquam licet, & quam ut teneamus revera, curare semper pro viribus debeamus. Id & ad primam ipsam operis frontem summam adumbratum præmittimus, & inferius præterea ad controversiam primam toto art. 4. iterum distinctius repetimus, valde enim optamus, ut Lectio scopum hunc, & ideam operis distincte, ac sine errore menti præfigat, priusquam libri lectio-
nem aggrediatur. Hæres ad hæc, opinor, atque jam miraris argumentum ex-
positum, posse aliquod in Theologia negotium facessere. Laudo candorem, sed,
ut obstupeas magis, attende, vel ad ea, quæ hic statim subdimus pro Lectore,
non ita candido.

§. III.

*Causa, ex vulgari errore, commune præjudicium,
ob ex maxima s. veritatis.*

Nempe videre mihi video Lectorem, qui modernum Probabilismum, vel ex lectionibus quorundam Magistrorum, vel ex libris quorundam Recentiorum dumtaxat acceperit, nec tam mente concepit, quam toto cordis affectu suscepit, qui si forte ad hæc accedit, confessim, aut in risum totus effundatur, aut etiam fortassis in indignationem, vixque se contineat, quin me vel miserè delirantem, vel mentientem dicat, quod Probabilismum suum ita describam. Evidem hominem sic animo affectum ad libri lectionem; perinde mihi videtur fore ac colorem cæco monstrare velle, ut recte de illo censeat. Curandus prius est morbus, aut ejus saltem vis temperanda.

Atque ejusmodi homines plerumque nec ipsa quidem principia (quod probè expertus assero) sui Probabilismi callent, sæpè etiam nec primos ejus terminos, neque de his callendis quidquam laborant: „Sufficit (inquit) nobis pro morali doctrina non posse falli: falli vero non posse, certò novimus absque aliquo studio, vel labore. Unde? Ex autoritate planè infallibili, qua benigna sententia munita est. Quis enim prudens audeat, vel dubitare, aut leviter unquam timere, de moralis doctrinæ veritate, in quam tradidam Doctores omnes (uno excepto tantum vel altero quibusdam Jansenistis adhærente) mirabili quodam consensu in Ecclesia Catholica conyenere per totum saltem integrum sæculum? Quid alioqui firmum, & infallibile erit in Theologia Christiana? An ne timere liceat, ne per integrum sæculum Deus Ecclesiam suam deseruerit, permitendo, ut fallatur circa regulam ipsam, moralis honestatis? Quis effutre audeat? Profectò si quis erit, non is audierit, sed increpandus est; neque rationes, aut argumenta ejus, quæ certò sci-
mus esse sophismata, ullo modo curanda, sed contemnda sunt, ne unquam de dogmate nostro indignè dubitare videamur cum scandalo etiam impenititorum.

Ecce Probabilismi firmissimum principium apud istius generis homines: quorum in nostra saltem Hispania passim invenias non tot, quin plures; neque de trivio vulgi dumtaxat, sed & de numero Magistrorum, quorum aliqui, libris, etiam de re ista, vulgatis, sapientissimi passim, & eruditissimi prædicentur. Hoc asylum eorum cunctis periculis inaccessum: hic illi pedem utrumque fugunt: hinc incipiunt, hoc repetunt, huc refugiunt, quod nempè nulla accedant aduersariorum tela, & unde sua ipsi inevitabiliter jacant. Denique ex hac arce editissima cuncta immoti despiciunt, seque non tantum inexpugnabiles, sed & inimpugnabiles gloriantur: quin & esse revera(ne forte per hyperbolam dictum existimes) serio propugnat, & operose quidam è celebrioribus velut antesignanius Probabilista.

Ve-

VIII

Verum, ut, vel ex hoc, semel agnoscas, qualis sit sententia benigna, & qualibus innitatur principiis, sufficiat hic verissime, sincerèque testari, non alia ex parte, Probabilissimi murum (qui undique, ut videbis, aereus est) patentius, atque sensibilius infirmum deprehendi, quam ex ejusdem auctoritate, quæ, etiam in se ipsa, & absolute inspecta, non est magni momenti; nostræ vero sententiæ auctoritati opposita adeo invenitur debilis, & exigua, ut non modò praferri, sed neque eidem serio conferri mereatur. Id, ne fidem videamur a te gratis depositare, latè in secunda parte ob ipsos tibi oculos constitutus: est enim factum in Ecclesia notorium, si tamen (quod facillimum sit) fabulæ amoveantur, & umbræ, quibus non tam objectum ipsum obtigitur, quam prohibetur oculorum intuitus. Id itidem & in hac prima parte sub ipsum questionis ingressum, & iterum in conclusione breviter, ac summatim perstringimus.

Cæterum, quia nolumus tecum, & cum aliis, quibuscum res nobis est, oleum, & operam perdere, ut certò nos perdituros scimus, nisi præstigie istæ vulgares ab oculis depellantur, non committendum duximus, ut ita perniciose deceptus, libri nostri lectionem aggredereris; En igitur summatim, sed exactè, & authenticè, utriusque sententiæ auctoritatem hic etiam tibi sistimus, & comparamus.

§. IV.

Probabilissimi auctoritas æqua lance librata.

Nihil hic tibi, Lector, exhibemus, quod ipsis, si volueris, corporeis oculis haurire non valeas. Si vero nolis, in sententia persistens, nullum tecum negotium nobis est; neque enim adeo vani sumus, ut aliquid exhibeamus homini videndum, qui obfirmato consilio oculos pertinaciter claudat.

Principio igitur statuendum est, summatim auctoritatis, quam pro se colligunt Recentiores, totam ferè devolvi ad numerum privatorum Auctorum, qui benignam suam sententiam hoc saeculo postremo tradidere. Sanè in literis sacris, in Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, ac in cæteris locis Theologicis, quam leve, immò quam nullum præsidium habeant, non aliund certius compcrias, quam ex ipsis eorum celebrioribus libris, ad quos te mittimus recolendos. Cæterum, si prudenter decreveris laborem simul, tempusque redimere, sufficiat in specimen tibi dare, quidnam Terillus (cujus geminum Opus neotericis Probabilistis instar equi Trojani est), postquam in omne latus se vertit, ut aliquid utcunque venari posset ex universis Sacris Scripturis, primo, & amplissimo Theologiae loco, proferat tandem pro sententia benigna?

Teril. de
consc. pro-
ba. q. 22 nu.
220. & 221.
& q. 25. d
nu. 2. Hanc ille primum assertionem statuit: *Textus, & exempla Sacra Scriptura expressè favent sententiæ benignæ, eamque tantum non expressè tradunt, & confirmant.* Quem non terreat sponsio? Verum quid promis tanto dignum habuit? Quinque in utroque loco testimonia producit ejusdem ferè ponderis, & efficacia: omnia vero à proposito usqueadè extranea, & aliena, ut in eorum allegatione excusatio nulla, nisi à summa argumenti penuria, afferri posse videatur.

Ibi co. nu.
221.
Luc. 2. Magnopere gauderem, si cuncta tibi sistere hic possem: sed neque omnia omittere licet. Accipe saltem unum, quod opinor sufficiat. Arguit ergo Terillus, & sententiam benignam ex Evangelio ipso legitimè concludit, eo quod Beatissima De ipsa usus sit opinione probabili (hoc est, minus probabili, si ad rem loquitur) re ipsa falsa, per quam in transgressione legis naturalis gravissimæ, qua nempè tenebatur puerum JESUM amissum statim querere, & quam propterea violaverit, re ipsa tamen à culpa formalí, seu imputabili, apud Deum fuit excusata. Hic scilicet est discursus, quo secundum Terillum, ut benignæ ip-

ipsius sententiae Divinam Scripturam expressè favere credamus, immò eam tantum non expressè tradere, persuadere nobis debemus Matrem sapientiæ, & gratia ab omni, vel levissima, culpæ labi, cunctisque pravis ejus effectibus intemeratam semper, ac illibatam, lapsam esse in errorem re ipsa turpissimum, moralem nimis, & practicum, ac de facto conjunctum cum transgressione reali legis, qua gravissimè secundum se obstringebatur, eumque minus sibi probabilem: cùm tamen certa Theologorum sententia sit, non incidisse illam in ulla, etiam levi errorem, merè speculativum, quin neque in aliquam ignorantiam, quam privativam vocant, sive pravae dispositionis: *Hæc conclusio*, ait Magnus Suarius, apud me certa est, & contraria pias aures offendere videtur. *Ex uno disce omnes.*

Sua-to.2.in
3.p.d.19.5.
6.vers. Di-
cendum ve-
to.

Itaque Recentiores spem victoria totam demum reponant necessum est in prefato numero Auctorum, quorum elenchum plures accuratè texuerunt. Mercorus Antiprobabilista ad 60. retulit uno minus, quibus Terillus postea alios quamplures addidit, pñne 100., quo tamen titulos vel consilio, suo loco mōstrañimus. Arsdekin demum, & alii moderniores ferè ad 200. numerum extendunt. Scimus, plures immerito referri, propterea quod alicubi dubiè, aut obscurè locuti sunt, cùm tamen aliás clarè, ac indubie oppositam doceant sententiam, ut productis in medium verbis ipsorum, facile nobis foret ostendere, eosque à recensito numero excipere. Ab hoc tamen consilio procul absursum, immò, si foret opus, non nullos fortè omisso libens adiicerem. Priusquam vero adductam auctoritatem cum opposita conferam, paucas tantum ex multis exceptiones subjiciam, & reflexiones, seria observatione dignissimas; adeò tamen claras, ac certas, ut in dubium à nemine vocari possint.

Primo: Ex prefato numero Auctorum multi sunt (pñne omnes præcipue notæ, minusque recentes), qui tanti momenti quæstionem levissimè plane tractarunt: plurimi, qui, ne leviter quidem, sed per meram duntaxat subscriptiōnem, nulloque rei examine præmisso, alii se præeuntibus gregatim suffragati sunt: nonnulli, qui, nec si vellent, difficultatem istam dignè tractare possent, quippe qui nec Dialecticam didicere, neque Scholæ Theologica disputationes, neque alios unquam versarunt, quāmpausos quosdam libros morales aliorum Probabilistarum, ex quibus brevem quandam, ac indigestam summam (absit invidia verbo, cui veritas notoria non abest) vulgari idiomate conferterunt. Denique, qui accuratè controversiam versaverint, & utriusque partis momenta non obiter libraverint, noti sunt mundo, & numerum brevissimum explent. Quanti vero sit ponderis auctoritas eorum, qui sustinent partem quæstionis nō diligenter examinatæ, & à fortiori eorum, qui meros agunt compilatores, aut gregarios duntaxat subscriptores alios sequentes instar ovium, & avium, iam pridem observarunt Sanchez, Navarrus, aliique passim, & est apud doctos notissimum.

Secundò: Multi eorum (immò quamplurimi, ac vix non omnes) ex benigna sua sententia, & principiis eisdem, quibus innititur, ut sequelas legitimas deduxerunt multas opiniones morales, vel jam expressè ab Ecclesia damnatas, vel quæ tanquam absurdæ à cunctis, etiam Probabilistis, communiter jam rejiciuntur. Nam, ut ex. g., vel unam, proferamus, opinionem de Judicis licentia ad judicandum ex opinione, etiam æquè, aut minus probabili, tot jam docēbant Probabilistæ ex suis principiis communibus, ut recensere possem, saltem ad septuaginta, quos distinctè notatos apud me habeo, nec dubito, quin plures invenire facile foret. Cùm igitur ex Logica certum sit, eos, qui ex aliquo antecedenti concludunt consequens-falsum, & absurdum, vel teneri relinquere antecedens, ut falsum, vel fateri se malè ratiocinatos esse; verosimilius certè videatur, si humani ingenii morem attendas, homines, maximè doctos, & acutos,

prius illud amplexuros fore, si quæstionis examen modò repeterent. Utique falsam assertionem aliorum (præsertim, de qua ferè non disputatur) veram putasse, minus pudere solet; id etenim ut errorem alienum, aut saltem ut communem, vixque vitabilem infelicitatem, levius ferre consuevimus: at verò consequentiam deducere labor, & opus proprium nostri intellectus est, cui diligenter homines invigilamus, & in quo errorem tardiùs agnoscerem, multòque magis solemus erubescere. Saltem Auctores istos (id est Probabilistas plures, & sapientiores) non posse jure ullo determinatè pro antecedenti referri, certum debet esse apud omnes, nisi divinare quis velit ultrò, immò contra id, quod verosimilius appareat.

Tertiò: Valde notandum: quo tempore Probabilismus maximè invaluit in Orbe Christiano, Prodiisse complures opiniones Christianæ disciplina relaxativas, & animarum perniciem inferentes; excreuisse summam in dies luxuriantium in geniorum licentiam, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepserat alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irruptiona esset Christiana vita corruptela; denique, per quem via salutis, quam suprema veritas Deus, cuius verba in eternum permanent, arctam esse definit, in animarum perniciem dilatabatur, & loco ipsius alia aperiebatur, lata videlicet, & spatiose, per quam itur ad perditionem: hæc, inquam, omnia ex Alexandri VII. celebri, ac vulgato Decreto notoria sunt in Ecclesia Dei. Quorum autem ingenia, & opiniones, ipsumque insuper opinandi modum hac Summi Dei Vicarii contestatio in genere notet, ac taxet, qualisque ex illa in benignam sententiam oriatur suspicio, aut præsumptio, facile cordati censemunt. Utique certum est, per hæc Summum Pontificem neutiquam reprobare, ac detestari moralem aliquorum Theologorum doctrinam, qui doceant extra Ecclesiam Dei; neque item doctrinam ultrà modum strictam, licet & hæc aliqui pariter damnabilis sit, & alibi quoque damnata. Denique quanti ponderis reflexio ista censenda sit, quantique ab omnibus Ecclesiæ filiis jure merito sit facienda, eidem nunc æstimandum relinquimus, alias à nobis accuratè expendendum. Interim tamen meminerint oportet, doctrinam, quam hic reprobat Christi Vicarius, viam esse, per quam itur ad perditionem.

Quartò demum: ne ullis tibi sit conjecturis opus, audi Terillum tuum, testimoniū utique probatissimum, quem profectò ob affectus propensionem in sententiam antiquam non recusabis. Is igitur in ipsa præfatione ad suum Tractatum de Conscientia probabili vulgatum anno 1669. statim à principio sic loquitur: Fuerunt enim verò ex Recentioribus non pauci, qui levissimis ratunculis ducti, antiquorum Theologorum in opinando severitatem non modò clam carpere, sed palam ausi sunt suis scriptis condemnare. Quod enim priores doctores, ac severiores Theologi unanimi sententia damnabant ut malum, Recentiores isti auctoritate temerario pro bono, & honesto venditare non erubuerunt. Cum enim plus aqua fama, vanaque de sua doctrina existimationis essent cupidi, mirum est quo ardore, atque animi contentione ad scripta sua typis mandanda incubuerint.... Universalis hic scribendi pruritus in nulla materia, quam in re morali lamentabilis grassatus est. Innumerabiles sunt (attende), qui à triginta annis summis casum, rerumque moralium tractatibus bibliothecas impleverunt. Quid autem facerent, ut ad famam, quam aucepantur, pervenirent?.... Ergo ad nova promenda animosiores effecti in opiniones laxiores oculos, animumque conecerunt, gnari eas præ omnibus rudiori legentium vulgo mirum placituras. Hæc Terillus verissimè, ac prudentissimè, & plura multò etiam graviora, quæ in id ipsum fusè prosequitur, merito apud eundem non celeriter, aut oscitanter tibi legenda.

Nunc precor oculos serio refleste in Auctores morales generatim expressos,

A' ex. VII.
in Decreto
edito die 2.
Octob. an.
1665.

Terill. in-
Præfat. ad
Tract. de
conscient.
proba.

fos, de quibus Summus Pontifex, sub illud idem tempus, conuerebat; & eos compara cum Auctoribus istis, quorum vultum, & habitum, modumque ipsum opinandi communem graphicè Terillus depingit; & judicio tuo decerne, an fidem utriusque sint. Quia quid verò decreveris, illud adverte omniā non omittas, ne unum quidem eorum reperiri, etiam merum Summistam, aut vulgaris idiomatici castiū Compilatorem, qui in communem elenchum Auctorum benignas sententiae, & à Terillo ipso non satis sui, nec suā causā memore, & ab aliis benignis Probabilis studiosis non referatur. Ab hujus autem conditionis hominibus numerum relatum explentibus, (qui, Terillo testante, non pauciores, quā innumerabiles sunt) tibi etiam relinquimus judicandum, quantum apud cordatos, aut non prorsus recordes, accipere possit reverā auctortatis pondus, ac robur eadem benigna sententia.

Denique, collectis in unum, vel his duntaxat quatuor exceptionibus, five animadversionibus nuper exhibitis, de quarum veritate, et si maximē velles, dubitare non potes, tibi etiam committimus, ut apud te concludas (sed coram Deo), quanta censi debeat Probabilis auctoritas tota quanta, etiam non collata cum opposita (nam collationem seriam mox instituimus), sed in se ipsa tantum, & absolute considerata.

S. V.

Antique, ac moderatæ sententiae auctoritas. Probabilismo benigno anterior.

Sed, ut pensatis omnibus, prout rectum, ac prudentem Judicem decet, item tandem decidas per definitivam sententiam, auctoritatem jam partis oppositæ summatim, sed exactè collatam accipe.

Igitur nunquam licitum esse uti opinione aliqua minus tuta, nisi sit eadem contraria probabilitas, & quæ proinde absolute vera prudenter judicetur ab operante, docuerunt unanimiter antiqui Theologi, quin vel unum sit invenire, qui ab hac cōmuni assertione discesserit ante Bartholomaeum de Medina (Mercadum non moramur sub idem tempus, nullo p̄missō quæstionis examine, vulgari sermone loquentem), qui an. 1578. primus dedit in lucem typis vulgaris Probabilistarum sententiam. Id cū factum sit per se ipsa in Orbe Christiano notorium, profectò à nobis ostendendum non esset, nisi quorundam Recentiorum contentio vocibus saltem dubium niteretur efficere, vel apud vulgus hominum imperitorum, quibus libros Theologicos legendi, vel copia, vel facultas absoluta, vel voluntas certè non suppetit. Ceterum, ne quis possit, etiam si sponte velit, hanc facti veritatem ignorare, eam sub ipsis oculos constituere argumentis patentibus promptum est. Eni igitur ejusdem triplicem, si non una sufficiat, plenam, atque legitimam probationem ex testibus idoneis tibi producimus.

Primo: Medina ipse Probabilismi Inventor, seu primus Author, cū plures se antiquiores referat pro contraria sententia, ne unum quidem refert pro sua, licet eam difficilem esse fateatur, proptereaque in ejusdem propugnatione haud parum se meticulosum ostendat. Quis verò credat, hominem ceteroquin pium, ac doctum in tradenda assertione tanta, tamque difficulti non frustra notitatis, & audacitatis notam metuentem, omisurum proferre patronum aliquem, si forte illam invenire potuisse?

Secundo: Vazquez, qui 20. post annos eandem opinionem promovit, ait quidem illam jam tunc esse communem, & fuisse etiam ante Medinam, (nimirum

Medi. B. 2.
q. 19. art. 6.

Vazq. 1. 2.
dip. 62. c. 1.
2. & 3.

rum in Scholis, ut subdit) : neminem autem refert præter Medinam ipsum, qui ad illud tempus eam typis vulgasset ; cùm tamen pro opposita sententia complures cum Angelico Doctore antiquos Theologos adduxisset.

Tertiò: Doctiores quique, gravioreisque Doctores, ut Suarez, Curiel, Banez, Sanchez, Navarrus, Valentia, Amicus, Lessius, Filiutius, & reliqui communiter, tām hujus, quām alterius opinionis patroni, qui rem sub illud tempus attigere, cùm plures antiquorum referant pro sententia moderata, neminem tamen anteriorem Medina pro benigna sententia referunt : imò plures eorum, etiam disertè affirmant, eam esse opinionem juniorum Thomistarum ; quam tamen modò quidam ipsorum per miram rerum vicissitudinem Jesuitis volunt appingere, tanquam primis ejusdem inventoribus, sicut & Vendrochius, & alii Janseniani Jesuitarum hostes infensi. Verum hanc esse apertam, inustamque imposturam facile, ac luculenter palam faciunt Dechamps, Sarasa, Pollelter, Daniel, aliique è nostris viri eruditii, et si res ea sit, quæ non multam depositat eruditionem.

Hæc testimonia passim omnibus obvia (quorum loca propterea notare prætermittimus), estò argumenta negativa videantur, si circumstantiae omnes maturè, & animo sedato considerentur, nullum relinquunt locum prudenter dubitandi de veritate nostræ assertionis. Sed neque testes absunt, qui positivè, ut dicitur, & signanter rem attestentur.

Primus sit egregius Theologus, & Doctor magni nominis Corduba in suo Quæstionario Venetiis edito anno 1569, cùm asserueriset, partem tutiorem Quæstionis necessariò tenendam esse, quando simul est probabilior (quod idem asserit, s. li. 2. q. 3. prop. 1. & quæ probabilis), subjungit continentè, *Et in hoc omnes Doctores consentiunt.* & 3.

Secundus verò Paulus Comitolus, vir (quidquid de eo minus considerare dixerint, Terillus, & Esparza) disciplinis omnibus eximiè perpolitus, ut inquit Alegambe in Bibliotheca Nostrorum Scriptorum, & ejus Opera satis clarè testantur, propositis duabus quæstionibus, quarum prior est quæstio nostra, sic Comitol. li. 5. Ref. ait : *In priore fæda Armilla prolapsio fuit : in sua enim Summa verb. opinio nu. 2. ponit. mor. tal. q. 15, satis esse dixit, probabiliorē abjecta, probabilem sequi opinionem.* At id satis non nu. 1. esse &c. Quamquam neque satis constat Armillam licet Medina fere coevum ab antiquis Doctoribus discessisse: nam & ab ipsis etiam Probabilistis pro antiquorum sententia passim refertur : & revera in allegato numero multa habet Probabilistarum opinioni valde contraria. Sed in fine quædam alia subjungit, propter quæ merito potuit Comitolo videri in eam opinionem prolapsus.

Tertius secundam istam legalem probationem compleat vir acutissimus, neque minus pietate, quām varia, ac plurima eruditione præclarus P. Egidius Estrix, qui in illo suo politissimo Scripto, cui Titulum præfixit, *Examen rationum &c.* quodque non in angulo terræ, sed in ipsa Romana Curia, Summo Pontifici Inno. centio XII. Eminentissimisque Cardinalibus legendum ob. Estrix in. Exami. rat. tuit anno 1692, sic de benigna sententia loquitur : *Est ne tam sancta sententia. par. 1. benigna, ut eam tangere nefas haberi debeat ? Ipsa in se inspiciatur ad rationem. rat. 2. nu. 2. primam(ubi scilicet illam vividissimè expresserat verbis a nobis alibi exscriptis)* Hac i. p. li. *Est ne tam firmis vallata propugnaculis, ut nulla spes sit convellendi ? Non est in. 1. controv. venire locum sacrum, quo eam munierint ejus patroni ferè occupati strenuendis lab. 8. art. 4. §. 2. rinthis principiorum reflexorum, ut docent esse licitum nobis, quod ipsi judicamus, aut judicare possumus, ac debemus esse illicitum nobis. Est ne tam antiqua, ut saltam hoc titulo nobis veneranda sit ? Heri, ut sic dicam, nata est, ante annum 1577. omnibus ignota Theologis, Doctribus, Patribus. Hæc Pater inelytus non ad hominum vulgus, sed directa intentione ad Summum ipsum Præsidem, sum. premu. que Senatum, ipsumque sapientissimum totius Catholicæ Ecclesie.*

Verum tribus his testimoniis exceptionem opponas, quod omnes sint Proba-

babilisni hostes. Verum est. At quid tum & Nunquid propterea hostes sunt veritatis? Nunquid, vel sui ipsorum honoris hostes sunt, ut iam non vereantur in facie Ecclesiae impudenter mentiri mendacio, de quo facile convinci possint, ab iis etiam, qui legere tantum sciant? Quod si credendi tamen adhuc non sunt, circa factum de se publicum, ac notorium, quod, vel oculis ipsis haurire fas sit, cur non eorum fidem. Probabilistæ elevant productio in medium uno tantum. Auctore, qui Medinae opinionem ante ipsum tradiderit?

Age vero exceptionem, licet iniquam, prorsusque voluntariam, non contemnamus; veritas nanque, cum veredives sit, liberalis esse non renuit. Accipe ergo ejusdem veritatis probationem tertiam ex testibus ab omni suspicionis, vel tenui specie, liberis.

Primus sit Franciscus Amicus, gravis utique, ac doctus Probabilista, qui ad annum 1640. cum controversiam istam sic institueret, *Gravior inter Doctores difficultas est, an possimus non solum operari ex opinione probabiliori, sed etiam ex probabili minus tutâ? Subiungit continent, Negant ferè omnes, aut qui Theolog. Sed nobis cum Recentioribus dicendum est &c. Ferè omnes, inquit, non quia inveniatur aliquis, qui non neget ex iis, qui questionem tractarunt, sed quia non omnes eam tractavere.*

Secundus sit Azor, in omnis generis librorum lectio, versatissimus: qui, cum ex communi sententia statueret, & ostendisset, licere uti minus tuta opinione, si probabilior sit; tum ipse ex propria sententia subiicit: *Item quando opiniones sunt aquæ probabiles, videlicet ex numero, vel testimonio, sive auctoritate Doctorum, quanvis non ex pondere, & momento rationum, jure possimus minus tutam in agendo preferre: immo, etiam si, qua minus tutâ est, minus probabilis habeatur, ut statim dicam. Hoc licet Auctores non tradiderint, ratione tamen efficaci concluditur &c.* Hæc Azor scribebat ad annum 1600. quando jam prout dubio non pauci Medinae subscripterant. Quia tamen nova ipsius opinio vix illud egressa erat Scholarum gymnasia, adhucque pene continebatur in codicibus M. S. id est ejusdem patronos non curavit, sed verè, ac simpliciter promulgit, præfatam opinionem ab Auctoriis, videlicet antiquis non esse traditam.

Sed quid est, cur moremur, cum hujus evidentis veritatis Terillum ipsum testem habeamus, & quidem locupletissimum, quippe qui non expressa confessione duntaxat, sed plenisima insuper probatione, & omnium planè luculentissima illam ex professo demonstret? Nempe ipse copiosa, exquisitaque eruditione Doctores omnes veteres, qui ab anno 1235. controversiam nostram tractarunt (nam ante illud tempus nemo invenitur, qui illam instituerit, aut de re ista dubium aliquo moverit), non modò sigillatim, exactèque recenset, sed etiam verba ipsa, quibus illam definit, fideliter exscribit, ac prolixè: nemo autem eorum reperitur, qui doceat, licere minus tutam opinionem amplecti, nisi sit eadem probabilior, aut certior, sed una est omnium concors sententia vocibus istidem, aut æquivalentibus expressa. Id, quod Terillus ipse præterea sèpius ibidem, & facetur, & probat: *Itaque (inquit) & tunc, & antea semper verum fuerat, quod suo tempore observavit Sylvester, verb. opinio, scilicet nullam fuisse opinionum varicatem in materia praesenti. Quid hæc plura?*

Miraris tamen fortè, & inquiris, quo Terillus consilio antiquos omnes Theologos adeò accurate referat, cum omnes unanimiter moderatam sententiam doceant? Mirum profectò appareat ei, qui Terilli Opus non accurate evolvet, nec artificium ejus satis perspicerit. Evidem claritatem, ac distinctiōnem in primis se curare frequenter proficitur, & oppositæ incuriae singulis ferè paginis Auctores nostros arguit; ipse tamen egregie multa passim confundit longè inter se diversa, immo & prorsus contraria, quibus sententiæ suæ falsitatem aliunde nimis apertam, & nostræ veritatem nimis de se conspicuam ob-

um-

Tom. 3. d.
15. n. 75.Azor 1. p.
Instit. mor-
tald 2. c. 16.
q. 2. vers.
His igitur
positis ad
med.Teril. dicta
q. 22. de
conf.

Ibid. n. 122.

umbrare conatur; ex præconcepta, ut videtur, deceptione communi, quæ ipsi instar omnium argumentorum fuit. Nam & hinc multa in Theologia inaudire commentus est, & artificio usus perquam subtili; quo facile est eos decipi, qui vocum sonum, & rerum superficiem solum considerant. Id generatim hoc loco admonuisse visum est, quod opportuna occasione data per totius decursum operis palam facere studuimus: cum nec in libris celebrioribus Recentiorum quidquam ferè invenire potuerimus, quod veritati nostræ sententiæ ad speciem non nunquam obstatet præter supradicta quedam Terilli molimina.

Nunc re deo ad admirationem huc subortam. Nempe Terillo in eo loco præpositum fuit demonstrare adversus Tutiostas, & Jansenistas, non semper in opinabilibus tutiorem partem esse de præcepto tenendam, non opus esse ad honestè agendum concipere judicium de honestate objectiva (directum, seu de objecto secundum se) absolutè certum, & evidens, sed usum opinionis verè probabilis semper in Ecclesia viguisse; quod quidem optimè, & patenter evincit ex sensu concordi, & unanimi antiquorum omnium Doctorum.

Ac tum ibi, tum alias sàpè loquitur indistinctè, & confusè, quasi nostram sententiam vellet involvere cum sententiâ Tutiostarum. An id reverè intendit, alii censemunt, mihi profectò credere non est animus, et si verba, quæ profert, haud parum urgens fundamentum præbeant. Præterea sàpè etiam, cum non audeat palam fateri, opinionem benignam esse usqueadè novam, totius antiquæ Theologiae adverbam, contra sententiam nostram determinatè veteres Theologos conatur inflectere: sed per interpretationem adeò de se incredibilem, ut nullus, quem sciam, etiam ex Recentioribus, qui pàmè in verba Terilli jurarunt, eam non modò in medium producere, sed nec de ipsis meminisse sit ausus. Nihilominus illas, et si à sapientibus facilè improbandas, ob vulgus tamen imperitorum fusè nos alibi refutamus.

Hæc est summa antiquioris auctoritatis sententiæ nostræ: ut omittamus interim plurima valdè illustria Scripturæ Sacræ, Sanctorumque Doctorum, & Patrum testimonia, non quidem generalia, aut importuna, sed nimis potius opportuna, & urgentia, plures Juris Canonici (cui omnino civile concordat) vix non expressas, & claras decisiones, aliaque multa, & maxima momenta auctoritatis, quæ pasim ab Auctoribus sententiæ nostræ, ubertimque allegata, facilè invenies, & quæ nos suo loco, Deo favente, fusè quoque allegabimus, ex aetèque expendemus.

§. VI.

Incrementum ejusdem auctoritatis post Probabilismum inventum.

Non utique cunctorum antiquorum Doctorum unanimi tantum suffragio (quod abundè sufficeret), sententia nostra vallata est. Verum decem falcem, & ultra supra centum numerare Auctores jam licet (quorum apud me nomina distinctè, ac sigillatim notata habeo), qui post natum modernum Probabilismum veram, & antiquam sententiam constanter, & acerrimè propugnabant: in quibus plures sunt S.R.E. Emine ntissimi Cardinales, ac Præfules piissimi, & sapientissimi, quorum vel quilibet pro pluribus est: ceteri ferè omnes, aut Doctores sacræ Theologiae, aut ejusdem per plures annos in famosioribus Orbis Academis noti, ac celebres Professores, qui controversiam istam non leviter, aut perfunctoriè, sed serio, ac diligenter examinarunt, neque per meam, ac nudam subscriptionem, sed per valdè accuratam, exactamque veritatis in-

indaginem veræ sententia suffragati sunt; & id quidem (quod magnopere notandum est) postquam eorum non pauci novo Probabilismo à primis annis es-
tent innutriti, & per longum tempus assueti, ut ipsi palam, & ingenuè faten-
tur, cuius certè generis nemo invenietur apud Probabilistas. Denique nostri long-
è alterius sunt conditionis ab illis, quos Terillus in sua Præfatione vividis, ut
vidisti coloribus, & quod majus est, Summus Pontifex in Decreto suo expre-
sit; & tamen hos omnes postea, nullo prorsus excepto, Terillus ipse, & cæteri
Recentiores in suum communem elenchum retulerunt, quasi sui re ipsa forent.

His ita se habentibus, obstupent nihilominus aut rident etiamnum plures
ex Adversariis nimio probabilisimi sui amore præoccupati, quod ad impugnan-
dum ipsum insurgamus, quasi pro sententia nostra paucissimi starent, unus sci-
Ticet aut alter duntaxat ex modernis Doctribus. Sed quid faciemus ad risum,
istum non tam risu, quām commiseratione dignum? Obtulimus non semel his
derisoribus, catalogum exactum prædictorum Auctorum parati de quocunque,
qui ab aliquo excipiat, certam, atque distinctam rationem reddere; necdum
tamen ab aliquo de fide data conventi sumus. Et vero, cum ex illis ad quadra-
ginta, aut ultra jam sint, qui per seriam, & longam disputationem, & Libris,
aut Tractatibus integris editis, qui per omnium manus teruntur, Probabilis-
mum ex professo refellant, puderet certè me vehementer, vel illos non vidisse
ali quando, vel, si videre nollem, de re tamen hac loqui non erubescere.

Accedit multò majus auctoritatis pondus ex supra memorato, aliisque
Decretis Apostolicae Sedis circa morum doctrinam recens vulgatis, adeo clarè
saventibus sententiæ nostræ, ut contrariam quodammodo reprobare videan-
tur; ex iteratis Summorum Pontificum insinuationibus, votisque toti Ecclesiæ
testarissimis in favorem ejusdem sententiæ nostræ; ex pluribus constitutionibus
& sanctionibus generalibus aliquarum sacrarum Religionum, etiam Apostolicae
Sedis auctoritate confirmatis; ex Edictis communibus, & literis encycliis
multorum præclarorum Antistitutum sedulò invigilantium pro suo munere pa-
storali saluti spirituali oviū à Christo sibi creditarum; ex nobilium quarun-
dam Catholicarum Universitatum publicis, & authenticis statutis: denique
non ex uno, aut altero duntaxat, sed ex compluribus, ac sapientius iteratis Syno-
dis, seu Conventibus diœcesanis, aut Provincialibus, in quibus approbatur senten-
tia nostra, & unicè doceri præcipitur, benigna autem sententia penitus re-
probatur. Quæ omnia sunt de rebus in Ecclesia notoriis, eaque exæctè adnota-
ta, & collecta facile, si libuerit, videre poteris apud graves & eruditos Viros
strenuè hoc tempore decertantes contra benignum Probabilismum.

His tot, ac tantis auctoritatis momentis accessit nuper insigne suffragium
universæ Ecclesiæ Gallicanæ, quæ in generalibus Cleri Comitiis anno 1700.
celebratis modernum, ac benignum Probabilismum specialissimè reprobavit
Decretis jam vulgatis, ac notis, quorum exemplar apud me habeo, & quorum
verba ipsa perlubenter exprimerem, nisi consulterem brevitati, sunt etenim gra-
vissima, vereque digna eximiâ pietate, ac sapientiâ tantorum Præsulium omni
laude majorum. Non licet tamen omnia præterire, vel eo saltem titulo, quod
in illis habeamus irrefragabile etiam testimonium veritatis, quam nuper sta-
tuebamus, de unanimi consensu Doctorum antiquorum in nostra sententia tra-
denda, qui quanti in causa ista faciendus sit, leviter saltem mox insinuabimus.

Conventus ergo, cum in ipso Proœmio spem suam, & votum præmisisset,
ut aliquando Summi Christi Vicarii salubre opus moralem Theologiam pur-
gandi, aliquando tandem perficiant, inferiores omnes Pastores onere isto, &
cura levantes, Dum expectamus (inquit) fore, ut tantum opus more Majorum, &
Canonico ordine perficiant: nos interim Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi in
unum congregati, ne dirum virus serperet &c. Mox, post multa in idipsum, ac
post

post recensionem complurium opinionum moralium expressè, ac signanter
damnatarum, accedit tandem ad fundatentum, & caput moralis doctrinæ,
ulim videlicet opinionis probabilis, circa quem duo extrema. cavenda docet,
rigoris nempè, ac benignitatis. Tum reprobato in primis errore Tutiostarum
Ibid. pag. 46. per hæc verba, *Abst. verò, ut probemus eorum errorē, qui negant licere sequi
opinōnem, vel inter probabiles probabilitatē: ut extēmum oppositum par-
ter reprobet, nimur sententiam benignām, sententiam nostrām optimē
expositam statuit tanquam regulam unicam in confictu variarū opinionū
ubique necessariō tenendam, nīl spontē velimus tūtiorem partem sequi: Deni-
que statuit, ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis con-
sentaneam duxerit.*

Post hæc verò immediate, ac continenter subdit: *Quod ergo in praxi eam
nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipse ut probabiliorem eligendam judicemus
(attende), hoc novum, hoc inauditum, hoc certis, ac notis Auctōribus possummo-
dem faculo proditum, & ab iisdem pro regnā morum possum repugnat huic effato
à Patribus celebrato, Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus, nec habere
potest. Christiana regula securitatem. Hoc initium malorum est, atque omnium an-
tēdictarum corruptelarum caput, & doctrinæ consuetudinē, & series temporum offen-
dit. Hoc ab Antecessoribus nostris, viris fortibus, ac religiosis censoriē notatum,
hoc sapè reprehēsum, bōdieque reprehēndit, nullo incusante, immō bouis probanti-
bus, diffiteri nemo potest. Nos quoque his de causis &c. Quā invitus abrumpo, &
quibus datas regulas comprobant, & illustrant pluribus Sacrae Scripturæ testi-
moniis. Hactenus sapientissimi, ac vigilantissimi Præsules, in Actis, quorum
titulus est Censura, & Declaratio Conventus Generalis Cleri Gallicani edita Pa-
risis an. 1700.*

En tibi, Lector, summam auctoritatis antiquæ, atque recentis, nostra sen-
tentia. Reliquum est, ut eam breviter conseramus cum benignæ sententia au-
toritate per breves aliquas reflexiones.

§. VII.

Auctoritatis utriusque collatio.

Tota quanta benignæ sententia auctoritas ex privatorum numero Auctō-
rum unicē, ut vidisti, conflata, si fideli, & exacta trutina ad rationis pon-
dus libretur, quanta censenda sit absolvē, constat tibi ex §. 4. Nunc verò quanti
sit æstimanda, si cum sententia communis, & an iuxta auctoritate eadem con-
feratur, quamvis ex tuper dictis evidens etiam sit; ut tamen, vel invitus, non
possis non evidenter agnoscere, de multis, & gravissimis, quas possem, paucas
tantum selectas reflexiones subjicio.

Primò: Universim nostra sententia auctoritas non ex uno, aut altero tan-
tum, sed ex cunctis, ac singulis locis Theologicis cumulatissimè coalescit. Id,
etsi aliunde certum non foret, vel ex eo constaret, necessum est, quod opinio
benigna immediate ei opposita nullum in illis præsidium habeat. Sane, cū-
utraque vera esse non possit: veram autem non concordare omnibus certis ve-
ritatis principiis impossibile omnino sit, si de altera constet eisdem non con-
gruere, oppositum de altera necessariō statuendum est.

Secundò: Ut sigillatim nonnulla saltem auctoritatis capita, quæ patentio-
ra sunt, attingamus, communis, & unanimis Theologorum consensus in no-
stra sententia tradenda per cuncta retrò scula ante natum modernum Proba-
bilissimum, sufficiens vel se solo censeri debet ad absolutam certitudinem ejus.
Etenim veritas ista summi momenti est, caput videlicet, ac fundatentum to-
tius

ius moralis doctrinæ, atque adeò totius moralis honestatis, ut nulla veritatis specie præsumi possit, Theologis antiquioribus, dum morum doctrinam træbant, materiam istam non occurrisse, aut sensum suum potuisse dissimulare, si à sensu aliorum foret alienus: nemo autem ab aliis unquam dissensit, nec ulla ^{Sup 5.4} fact opinionum varietas in materia presenti, ut ex Sylvestro Terillus fatebatur; sed quorum mentem suam contigit aperire, omnes concorditer, quasi uno ore, sententiam nostram semper docuerunt, neque quisquam eorum mentionem unquam fecit de aliquo, qui dissentiret. Habet ergo ex hoc capite sententia nostra quantam habere aliquando potest Theologica ulla veritas certitudinem ex communi consensu Theologorum.

Quanta vero absolutè hæc certitudo sit, ex Melchiore Cano discere possumus: *Tertia (inquit) conclusio: concordem omnium Theologorum Scholæ de fide, aut moribus sententiam contradicere, si hæresis non est, at hæresi proximum est.* Quam conclusionem pluribus ille argumentis probat. Post illa vero, quæ adducit primo loco, numerum illum in hæc verba concludit: *Atque, ut uno verbo dicam, nemo, qui in Catholicis habeatur, omnes sine discrimine Theologos explosit. Quod abunde satis magnum argumentum est, sine fidei discrimine hujusmodi Scholæ platerita negari non posse.*

*Canus de
Locis li. 3.
c. 4. conch. 3.*

Post hæc tamen neoterici Probabilistæ sententiam suam, si superis placet, ut indubitate dogma proponunt, & recipi ab omnibus volunt sine ulla disputatione, vel ex communi tantum Theologorum postremi istius sæculi consensu: neque desunt, qui libris etiam vulgatis proferre palam non vereantur, si benigna sententia falsa foret, futurum, ut per integrum sæculum Deus Ecclesiæ suam deseruisset. Sic illi. Quasi videlicet ante sæculum istud, in quo modus opinandi irrepit, in rebus ad conscientiam pertinentibus, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, nulla vera fuisset Ecclesia, neque, quam nunc habemus, è Christi latere, sed è Medina cerebro fluxisset cum novo suo Probabilismo. Quasi tempore isto soli Probabilistæ tota fuissent Ecclesia Dei. Quasi doctrinæ ipsorum nemo contradixisset. Quasi tota doctrina Doctorum antiquorum simul cum illis esset in aeternum sepulta, nec Libri ipsorum amplius Populum Christianum docerent. Quomodo hæc proferre non pudet, non dicam in conspectu mundi, sed vel in privato cubiculo?

Tertiò: Ex Conciliis, licet particularibus, ubi nimis Ecclesiæ Præsules, qui veri ipsius Patres, atque Magistri sunt, convenient cum letissimis, ac sapientibus viris, ut oves Christi suæ curæ commissas publicè doceant viam salutis, sanæ doctrinæ pabula per authenticos canones, atque vivendi regulas ipsis præbendo, quibus proinde (ut piè credi deberet) in Christi nomine congregatis Christum ipsum adesse per spiritum suum, ut nihil non rectum statuant, prudenter dubitari non potest, nisi aliunde contrarium innotescat: ex ejusmodi, inquam, publicis statutis, & authenticis testimoniorum sapientiæ pro nostra sententia repetitis, quantum ejus auctoritas adaugeatur, qualemque, ac quantam capiat certitudinem, etiam imperiti non nesciunt. His vero quantum momentum accesserit ex publica declaratione Generalis Conventus Cleri Gallicani nuper adjuncta nemo non videt. O Deus bone! quid fieret nobis, si vel unum quid simile Probabilismus posset pro se referre? Sed Deo gloria, nihil ejusmodi, nec authenticum ullum, publicumve statutum, seu Sacri Ordinis, seu Academiæ, seu similis alterius Congregationis, protulit adhuc, neque proferet unquam, uti certo credi potest.

Quartò: Tandem, ne diutiis te moremur, reflectere juvat ad Decreta Apostolicae Sedis, que quanti momenti sint ad roborandam nostræ, & veræ sententiae auctoritatem, & oppositam evertendam, nullius est laboris ostendere. Neque enim Probabilistæ Recentiores verentur sponte afferere, neque, si vellent, pos-

XVIII

possent viâ ullâ negare complures opiniones morales Decretis Pontificiis recentis damnatas, donec damnatae de facto esent, fuisse verè, ac propriè probabiles juxta principia, & regulas Probabilismi sui. Scimus autem infallibiliter ex eisdem Decretis, eas omnes, & unamquamque earum scandalosas fuisse re ipsa, & animabus in praxi pernicioſas, proprieaque ab Ecclesia fuisse proscriptas tanta severitate, ut nullus Catholicus possit de illis, vel privatim, disputare, si nolit ipſe ab Ecclesia abſcindi.

Hinc ergo fit consequens, regulam generalem Probabilismi, sive communem definitionem, ad quam Probabilisti formant, & exigunt benignam suam Probabilitatem talem esse, ut secundum eosdem Probabilistas sana sit, ac recta; tametsi opinio exacta ad illam, eidemque adamusim conformis sit verè scandalosa, & animabus in praxi pernicioſa, id est, lethifera, & exitialis. Locum ^{Hac r. b. li.} _{2. cōtrōv. 3.} hunc alibi fūsē prosequimur: hīc verò non arguimus, sed Recentiorum sententia simpliciter referimus, ut videoas; quo jam loco Probabilismus sit post Sedis Apostolice Decreta. Utique jam habemus, si benigna sententia vera sit, opinionem reverè scandalosam, & animabus in praxi pernicioſam, nisi expreſſe damnetur, esse verè probabilem, adeoque rectam agendi regulam. Quo nihil absurdius dici posse videtur.

Jam ergo, Lector, auctoritatem benignæ Recentiorum sententia penitus, ut vidisti, constitutam ex numero privatorum Auctorum, quibus tot adeo graves, adeoque inevitabiles exceptiones objecimus, confer fedato animo, cum antiquæ, & communis sententia auctoritate, non ex uno, vel altero, sed ex locis Theologicis universis, validissimè, ut constitit, roboratam, ex Sacra scilicet Scriptura, ex Canonico Jure, ex Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, ex unanimi confensione Catholicorum omnium Theologorum constanti per se decimam secula, à qua, cum primū cœpit dissentiri, modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Doctorum doctrina, & quam, post natum etiam novum Probabilismum, constantissimè semper rerinerunt, & publicis scriptis propugnarunt, non modò plures, insignesque Doctores, sed, quod majoris ponderis est, complures è Supremo Catholica Ecclesia Senatu Eminensissimi, ac Purpurati Patres, plurimi, ac præclarissimi Ecclesiæ Antistites, Synodalibus eriam, & authenticis statutis oppositam, doctrinam severissimè reprobantes, plures, aut ferè omnes Ordines Religiosi, & celebres Universitates: quam denique (quod maximè fieri debet) ipsi etiam Summi Pontifices per Decreta sua novissima vix non expreſſe probant, & oppositam damnant.

Enim verò, si recte judicas, dubium non sit, quin facile fatearis, moderatissimè me dixisse, benignæ tuæ sententia auctoritatem communis, & antique sententia auctoritati oppositam, adeo esse exiguum, ac tenuem, ut non modò præferri, vel æquari eidem non debeat, sed neque dignam esse, quæ eidem conferatur. Arolli quidem illa facile poterit, verbis magnificis quorundam Recentiorum. Sed pumilio, ut acutè Seneca ajebat, etiam in montis vertice collocatus, pumilio semper, si ipsum sine basi metiaris, sicut Colosius verè Colosus est, et si constituantur in puto.

§. VIII.

Vindiciae Societatis.

Abit autem, ut homo de Societate duplex hominum genus hic nobis ostendit, strepientum dissimuler. Utrique scilicet benignam sententiam Societati tribuunt ut propriam, quanquam intentione longè diversa. Alii enim id faciunt animo non pro rōfus malo, sed studio duntaxat impenso, quo doctrinam istam de-

^{Sene. epis.}
_{76. ad Lut.}
cil.

depereunt rati Religionem tantam, si benignam sententiam tanquam doctrinam propriam tuendam sibi adsciverit, magnum ipsi tribuere pondus auctoritatis, quam proinde munitam esse benignam iuani sententiam ipsi maximè optant. Alii verò è contra id faciunt, non studio ullo erga doctrinam istam, quam falsam existimant; sed eo solum animo, ut Iesuitis obrectent, doctrinam illis impingentes, ex qua morum corruptelam oriri depraedant.

Ab utrisque tanquam ab Hostibus, seu Adversariis ferè æquè fugiendis cavendum sibi esse Societas agnoscit: quod calumniam utrique eamdem sibi importent; nisi quod priores, etiam quodammodo magis averfari debeat, quia licet effectu non ita malo, at effectu longè pejori in ipsam invehuntur. Enim verò norunt omnes mediocriter periti, sensum, & spiritum proprium Religionis cuiusvis contineri, in peculiaribus ejus constitutionibus, tum in regulis, præceptis, & ordinationibus, quibus tota Religio gubernatur juxta normam, & modum proprii sui Instituti; non verò in privatis opinionibus personarum ejusdem Religionis: sicut proprius spiritus, & sensus Ecclesiæ Catholicæ, à quo omnis spiritus sanus, ac rectus cuiuslibet non fictæ Religionis dimanat, non continetur in sensibus privatis hominum de Ecclesia, qui ab ejus sensu posunt aberrare; sed in fide infallibili, doctrina, & legibus à Deo sibi traditis, & immobiliter in ipsa persistentibus.

Jam verò quod in constitutionibus, & legibus Societatis nihil omnino sit, quod benignæ sententiae faveat, immò multa quæ eidem repugnant, ac veram, & antiquam sententiam haud obscurè commendent, ita compertum est, ut nihil magis. *Sequantur in quavis facultate* (ait in constitutionibus N. SS. Institutor, & Parenz) *securiorem, & magis approbatam doctrinam, & eos Auctores, qui eam docent.* Nonne vides sententiam nostram non modò eodem sensu, sed & eisdem verbis expressam? Quid enim differt *magis approbata doctrina* à *doctrina magis probabili?* Eandem legem repetit sapè alias verbis paulò diversis, eundem tamen sensum redditibus: quem perpetuò Societas sapissimè innovatum, ac expressum constantissimè hactenus retinuit, ut ex multis *Decretis Congregationum Generalium, ex regulis, ex ratione studiorum, aliisque partibus nostri Instituti, si foret opus promptum esset ostendere.*

Sufficiat ad faciendam plenam fidem recens, & publicum testimonium Congregationis generalis duodecimæ: *Quavis contra novitatem, laxitatemque opinionum, præsertim in rebus moralibus, abundè provisum sit, & Præpostorum Generalium ordinationibus, & Superiorum Congregationum decretis, & constitutionibus ipsis, quibus jubemur sequi in quavis facultate securiorem, magisque approbatam doctrinam.* In re tamen tanti momenti, postulante pro suo zelo P. N. omniumque conspirantibus votis, nihil pratermittendum rata Congregatio præens &c. Quid illustrius, ut constet, sensum, & spiritum proprium SS. N. Parentis ipsis constitutionibus expressum in Societate semper viguisse, & constanter fuisse retentum?

Neque verò hæc producimus, quasi egregiam hinc aliquam, peculiareme laudem Societati quæramus, nisi fortè ex solerti vigilantia, studioque perpetuo, ac indefesso ingenitum hunc sensum retinendi, & omnibus pàlām standi, in quo profecto, ut moderatè dixero, à nullo ex Sacris Ecclesiæ Ordinibus Societas nostra superata est: sed ut ingentem, probrosamque calumniam eidem importatam repellamus. Nam alioqui precor te, Lector, per salutem animæ tuæ, ant tibi aliquando persuaseris, futurumve credideris cordatum ullum, qui sibi unquam possit persuadere, fuisse in Ecclesia Religionem aliquam, immò in orbe terrarum ullam rationalem Rempublicam, quæ, cùm legem, aut regulam communem de doctrina tenenda subditis traderet, omnibus generaliter non præscriperit doctrinam veram semper, & docere, & amplecti?

Constit. So-
ciet. p. 4 c.
5. §. 4.

Ead. par. c.
14. §. 1. p. 3.
C. 1. §. 18. m.
Exa. c. 3. §.
11. & aliibi

Congreg.
genera. 12.
Decret. 33.

Nimis profectò fallimur, & ineptimus, si quis aliter sibi persuaserit. Quid verò magis pugnat cum sententia benigna, juxta quam generaliter omnibus licet, & docere, & ad praxim etiam deducere opinionem minus probabilem, hoc est, quam falsam, vel judicamus actu, vel si velimus, possumus judicare. Et tamen volunt aliqui, immò & scriptis publicis testari non verentur, Societatem JESU pro Religione, ut ajunt, tanquam doctrinam suam peculiarem, ac propriam, sententiam istam suscepisse tuendam; & hoc præsertim titulo de Societate ipsa benemereri, ipsiusque clientes, ac discipulos fidelissimos confidentissimè se jāstant profiteri.

At nimis illi aberrant, ne quid asperius dicere cogar de novo isto obsequi genere. Non ita desipit Societas universa, nec veram gloriam suam, & honorem ignorat, ut hæc fallacia blandientium oscula pro veris obsequiis accepit, nec obseruat gladium Joab fraternè salutantis, & hostiliter percutientis. Egregia sàne laude, præclaro obsequio delimitur Societas, ut illius doctrinæ patronam se specialem, ac magistrum constitutam, quam nulla unquam tenuit, ut propriam, Christianam, quin nec humana Respublica. Alioqui, si fallimur, aut excedimus, proferant hi fallaces Societatis amici constitutionem aliquam, statutum, regulam, aut legem communem, qua doctrinam ejusmodi in aliqua Respublica rationali communiter teneri, vel doceri, aliquando sit constitutum. Certi sumus, quod nunquam proferent.

Faceant ergo vana, juxta ac iniqua sub obsequiendi obtentu suscepere eorum Recentiotum molimina. Neque benignæ Theologiae suæ auctoritatem quærere velint cum tantâ Societatis injuriâ, quam ipsa, licet pati atrocia quæque satis assueta, nunquam patienter feret in æternum dedecus suum. Nec quidquam penitit habebit, si fuerit opus, famam filiorum, etiam quæ plurimorum, aliquomodo deteri, aut deturpari, ut honorem, & nomen suum ab hac nota illibatum, & perpetuò liberum servet. In quo & ipsorum filiorum nomini pro veræ matris munere prudentissimè consulit, neque enim verus honor filiorum stare potest sine matris honore, nec pereunte capite, membra vivere possunt. Malè igitur filii sibi consulerent, nisi de vera vita, hoc est, de vero Matris honore, unde, ut vivant, spiritum debent haurire, in primis solliciti essent.

§. IX.

Jesuitarum vindicia.

I D ante omnia firmiter constitutum, & ultra litis aleam positum volumus, si qui sunt, qui ex communi Jesitarum deceptione aliquam invidiam, aut notam in Societatem ipsam derivare contendant, eos perinde facere, ac si quis damnaret Pictoriam, quod plurimos Pictores non peritos, aut deformes picturas passim invenerit. Non vitiat regulam errantium multitudo, cum idèo potius errant, quod à regula abeant. Nonne aliquando, teste Hieronymo, *In genuis totus Orbis, & Arianum se esse miratus est?* Anne propterea Ecclesiam Romanam immobilem non perstisse, aut Religionem ejus nutasse ab aliquo Catholico dictum est?

Itaque nolo quisquam existimet, causam Jesitarum cum Societatis causa confundere me velle, aut idèo Jesuitas suscipi à me excusandos, ut crimen aliquod Societatis excusem; neque enim eget ullius patrocinio, quæ, sive infantes illi, sive rei dicantur, accusari à nemine potest, nisi per sultam calumniam. Ea ad summum dedecoris species, si Jesuitæ modò excusandi caderent causâ, in ipsam Societatem recideret, quæ caderet in agrum suâ naturâ pingue, & fructuum optimorum feracissimum, si fructus ferret quandoque prævos.

Hierony. in
Dialo con-
tra Lucife-
ria aliquato
poti mea.

vos ex pravo semine in eundem immisso. Id verò nemo prudens criminis notam, sed infortunii pótius casum existimet. Jesuitarum igitur obrectatores, etiam si rectè assumerent, malè tamen colligerent, si crimen, quod eisdem objiciunt, in Societatem ipsam velint refundere.

Verùm & assumptionem legitimam non esse, sed multā, & variā calumniā gravidam, demonstratu non est difficile. Et primum quidem, quod benigna sententia Jesuitis tribuatur ut inventoribus, quasi primi in Orbem Christianum ipsi doctrinam istam invexerint, ut propriamque inventionem propagnaverint, evidens, & notoria calumnia est, quam proinde refellere non esset opus, etiam si à nobis supra præoccupata non esset.

Sup §. 5.

At Jesuitæ, inquiunt, plurimi numero, & studio vehementiori doctrinam hanc prosecuti sunt, suaque industria, & auctoritate validè confirmarunt, atque munierunt. Esto; sed si aliquod Jesuitarum in eo crimen est, non aliud profecto invenitur, quām quod ab aliis, simul & cum aliis decepti infeliciter sint. Nam quod plurimi Jesitarum moralē Theologiam docuerint, & per hanc occasionem controversiam istam versaverint, id, ut opinor, nullum crimen est. Quod verò eorum, aliqui (neque enim plurimi) sententiam, quam decepti verani putabant, insuper & innoxiam, immò, quod consequens videbatur, communi hominum infirmitati, sicut gratam, sic etiam commodissimam, totis ingenii, & industriæ viribus acriter promovere conati sint, indèque suo, & acumine, & nomine valde illam munierunt, & multis ubique persuaserint, id enim verò, deceptione supposita, nulli verti criminis potest, nisi fortasse plurimum, ingenii viribus, & sapientiæ laude valere ab aliquo crimen censeatur, hunc autem Judicem planè iniquum, ac stultum esse oportet.

Insistunt tamen obrectatores, & accusationem instaurant. Etsi crimen non fuerit increpatione dignum doctrinam veram, innoxiamque puritatem acriter excoluisse, ac propugnasse, crimen tamen, & grave censendum est, quod Jesuita doctrinam illam ultra omnem modum protenderint, passim docentes opiniones morales nimium benignas, sensibusque indulgentes, adeoque nimis laxas, & noxias, quibus leges omnes laxaverint, & Christianos mores corruerint, & quas, ut apud populum majori communirent auctoritatis pondere, doctrinam Societatis appellabant, & sub ipsius nomine publicè tuebantur. Vides, Lector, ut nihil dissimulemus, nihil adversariorum criminacionibus detrahamus; neque enim quidquam aliud nobis possunt objicere majori veritatis colore. Sed verò color iste plus obtegit calumniæ, quām veritatis.

Et primum quidem fatemur ingenuè (neque enim mendaciis nos excusare intendimus) nostratum aliquos, non plures, quandoque nimil exorbitant, nimisque laxas aliquas opiniones docuisse. Quid rūm verò? Hoc, si crimen, naturæ ipsius crimen censendum est, illud nempe, quod olim mente excedens pro omnibus Propheta fatetur, *Ego dixi in excessu meo: omnis Psal 115.* homo mendax: foretque instar miraculi, immò miraculum longè maximum, si in tanto hominum numero non fuissent aliqui, quorum ingenia in laxas opiniones frequenter amplectendas propenderent; sicut humanam etiam conditionem excedit, quod Doctor aliquis, quantunvis sapientissimus, si multa doceat, quandoque non desipiāt, *Quia non est hominis* (inquit Doctor Angelicus), *D. Tho. Pth. 7. lect. 1.* ut nihil à mente ejus excedat. Certe, vel illi ipsi, qui severiorem, immò & qui severissimam morum doctrinam ubique se profidentur sectari, aliquando in questionibus particularibus laxissimè opinati sunt. Quid mirum ergo, si pauci Jesuitæ, qui ad Probabilismi principia adeo de se proclivia in laxitatem Theologiam suam moralē exegere, in opiniones laxas sèpè prolapsi sint?

Cæterum, si nostri adversarii veritatem sincerè amant & non calumniari tantummodo fatebuntur etiam ingenuè, reliquos Jesuitas, & multò plures nu-

me-

mero, & sapientiores, prolapiones eorum Jesuitarum nullo modo dissimulasse, immo non alias illas, ut & foediores alias aliorum Theologorum laxitates, acrius, ac vehementius esse insectatos. Cur igitur paucorum exerrationes a ceteris communiter castigatas, vehementerque reprobatas, in Jesuitas omnes sine discriminē generaliter refundentur? Id plane nemo aequus non censebit iniquum.

Quod vero unus, vel alter Jesuita (non enim plures, sed paucissimi sunt) Probabilismum ipsum benignum, aliasque laxas opiniones morales, tanquam doctrinam propriam Jesitarum, immo & Societatis ipsius, publicè venditare non erubuerint, id quidem ceteri neutiquam excusamus; neque enim seria ulla excusatione, sed severa dignissimum reprehensione censemus. Verum & hoc ab aliis non paucis Jesuitis protinus data opera animadversum, & aeriter expolsum, notorium est. Ceterum Societas ipsa, eti in antiquam, sanamque Theologiam valde semper propenderit, ut iam constitit, benignum tamen istum Probabilismum adeo communiter in Scholis receptum, quandiū ab aliis Sacris Ordinibus, & ab Ecclesia ipsa toleraretur, prudenter Jesuitis prohibendum non censuit, sed libertatem haec tenus ipsis indulxit, ut quisque de re ista, quod veller, & semirer, & doceret. At vero, quod Societas Probabilismum ipsum ulla ratione aliquando probaverit, immo, quod Jesuitæ tanquam doctrinam propriam, non modè Societatis, sed neque ipsorum Jesitarum, eundem propugnandum suscepint, id quisquis effutire non dubitavit, cæcquadaus affectus vehementia in benignam Theologiam delusus est, ut quod fieri optaret, factum crediderit, cùm tamen prorsus incredibile esset.

Denique Jesuitæ satis communiter, sicut & alii Theologi hujus postremi saeculi, Probabilismo fateor nomen dedere, eundemque non fegoriter, quin & eorum aliqui vehementissime, totisque ingenii viribus propugnare: hanc non tam culpam Jesitarum, quam infelicitatem, & temporum malitiam diffiteri sanè non possumus. De cetero non alios, quam Jesuitas, Probabilismum continentius tractasse, ejusque regulas, ac principia, licet natura suâ penè illimitata, severius restrinxisse, diligenterque coarctasse, ex corundem libris promptum esset ostendere, nisi à Nostrorum pluribus Sparta ista strenue, ac eruditè fuisse extulta.

§. X.

Roborantur vindiciae Jesitarum.

Videbatur calunias, atque querelas de morali doctrina Jesitarum in vulgus, vel malignè, vel temere sparsas opportunis excusationibus, solidisque rationibus quodammodo resellisse. Sed procul sumus, ut adversarios omnes, obtractoresque placaverimus, quia procul quidam eorum sunt, ut productas recipiant excusationes.

Ajunt scilicet, immo magnis clamoribus crebro vociferantur, & scriptis etiam evulgant, jesuitas non ideo novum Probabilismum studiosissime propagasse, & acerrimè ubique promovisse, quod illum veram, sanamque doctrinam, & animabus utili exstimatorint; sed quod illum cognoverint sibi accommodatissimum, ut per nimiam ejus licentiam largiter omnibus indulgend, populorum aturam, ac plausum, in primis autem Principum gratiam artificiosè sibi captent, at teneant. Hic jam se prodit nequitia Janseniana, & flagrantior invidia in Jesuitas, quæ totius pudoris velut impatiens, & larvæ etiam pietatis abjecta, retegit faciem impudentem, & impiam.

Sed hæc antiqua contentio est, in qua convitia Jansenistarum totidem Jesuitis laudis præconia sunt. Quod vero nostrum propositum attinet, ipsa ca-

lumnia exorbitans intemperantia calumniam per se ipsam evertit. Nam, si Jansenistæ non calumniantur, sed verum crimen Jesuitis objiciunt, hos non sceleratos, & impios tantum, sed & atheos esse oportebit: nemo autem opinor verè pius, & orthodoxus Jesuitas tales existimet. Verosimilius procul dubio est, eos heterodoxis, & novatoribus fuisse semper unguem in ulcere, & ideo semper istos pro viribus curasse innumeris calumniis, ac mendaciis Jesuitarum nomen traducere, eosque apud Catholicos suspectos reddere, & oves Christi juxta scitum apogum à canibus fugientes lupis se dederent.

Sed vero, an Jesuita per laxam doctrinam moralem intenderint captare populi plausum, ipsum Christianum Populum testem appellare licebit, cuius communis vox esse solet, eos, qui nimium sibi indulgeri desiderant, Jesuitas ut Confessarios, sive directores non querere. Hæc pro excusatione, solidisque vindicis Jesuitarum, qui benigno adhæsere Probabilismo, non tam electionis arbitrio, quam dura temporum quasi necessitate.

Cæterum, si universam Jesuitarum Rempublicam attendere simus velimus, & quid tandem operæ ab omnibus in hanc communem causam collatum sit, ut æquitas postulare videtur, fiderint affirmare non dubitavero, non alios in Ecclesia Catholica, quam Jesuitas, impigrūs decertasse pro sana, & antiqua Theologia, nullos constantiūs in controversia ista veram sententiam semper sustinuisse, nullos fortius, ac acrius restituisse Probabilismo, eundemque pro viribus oppugnasse, nullos denique alios in hac communī causa plus industria, ac laboris contulisse, operamve utiliorem effecta ipso Populo Christiano navasse. Id cum ad factum unicè totum pertineat, eventus ipsos certos, ac notos tibi fideliter referemus, ut post eorum omniam notitiam de veritate nostræ assertioñis tu ipse ex æquitate sententiam proferas.

Enim vero vix novus Probabilismus in publicam lucem prodierat, & caput incipiebat attollere, cùm plures ex gravioribus Societatis Doctoribus antiquam, & veram sententiam non tanquam dubiam aliquam veritatem, sed ut certum dogma docuerunt, opinionis benignæ recens natæ, ne mentionem quidem facientes; sic enim scribebant de re ista sub ipsum saeculi præcedentis initium V. Bellarminus, P. Ludovicus Molina, & P. Ferdinandus Rebellus.

Eodem ferè tempore supra laudatus P. Comitolus primus in Ecclesia Catholica novum Probabilismum (quem födam prolapsionem appellavit) non obiter, aut segniter adoratus est, sed rationibus optimis, planèque solidi, nisi confutavit, quibus aliis se posterioribus ad eundem similiiter oppugnandum studium pariter ministravit, & arna.

Post annos aliquot Comitoli zelum imitatus est P. Blancus sub nomine Candidi Philalethi, de quo Gonetus, *Candidus Philalethus, seu potius Andreas Blancus e Societate JESU, primus in Italia (immo in Ecclesia) sub eo nomine adversus sententiam oppositam (nempè benignam) calumnam strinxit, & ut ait Mercurius, hujus nostri facili libertate & opinandi compescuit primus, scilicet uberioris, & operosius, quippe qui primus Tractatum integrum valde acutum, & eruditum de controversia ista vulgaverit complurium Theologorum non vulgarium speciali suffragio, & approbatione munitum, quo multi, jam concepta deceptione repulsa, in antiquam, & sanam Theologiam resipuerunt.*

Cæterum, cùm in dies Sectatorum Probabilismi numero sine modo crescente, antiquæ, ac veræ sententiae defensores propemodùm obruerentur, ante 40. circiter annos pugnam opportunè instauravit P. Ludovicus Scildere, vir apud Belgas magnæ auctoritatis, & insignis sapientia laude conspicuus, edito in lucem Opere plànè egregio *De Principiis conscientia formanda*, in quo per sex Tractatus, quos continet, omnia Probabilismi fundamenta solidè, ac nervosè profligat; & quanvis jam præcipitis multitudinis impetum omnino vin-

Bellar. in
Admonit.
ad Epist.
Thien.
Molina to.
4. de Justit.
3. d. 30.
Rebell. de
Just. p. 1. li.
3. q. 5. §. ult.
Comitol. li.
5. Respon.
moral. q. 15.
an. 1609.

Gonet. in
Disserta. de
opinio-pro-
babilita. 2.
§. 2.
Blanc. Tra-
ctat. de op-
nio. praxi.
an. 1642.

Scild. de
Principiis
conf. form.
Tract. 6 an.
1664.

XXIV

cere non potuerit, plures tamen discipulos post se reliquit antiqua, & sana doctrinā instructos, qui usque ad id tempus illam constanter semper in Belgio sustinuerunt.

Verum cūm jam eo esset loco Probabilisimus, ut placens ejus benignitas non instar fluvij placidē decurrentis, sed torrentis ad instar omnia fere rapere, eo scilicet tempore, de quo Alexander VII. , quin & Terillus ipse supra

Sup. § 4.

Elizalde
Recta do-
ctr. mo. an.
1670.Pallavic.
Hijo. Con.
Trid. p. 1.
lib. 6. c. 17.
nu. 14.

conquerebatur, prodit in auxilium opportunissimus causæ veritatis sublimis ille, ac profundus Theologus P. Michael de Elizalde, suo proprio cognomine non tam abcondito, quām parum per dissimulato sub anagrammate Cella Dei, de cuius Opere dicere jure possumus, quod de altero ejusdem, nempē de Forma vera Religionis querenda, protulit aliquando Cardinalis Pallavicinus : Hu-

jas quidem Libri ut admiratio concipiatur, opus non est ignoratione, cuius filiam

Aristoteles admirationem agnoscit, quin potius sapientia.

Ob illius partim inopiam, partim etiam ob alia benignitatis præjudicia Magni Elizaldi Opus multi arroserunt, qui, vel ex iis, quā in illud obmurmurrant, facilē deprehenduntur, vel ne legisse quidem (quod de non paucis fere certum est), vel ipsum minimē intellexisse. Cæterū quale reverā sit, & quid in causam istam contulerit, testati sēpius sunt, & testabuntur semper viri omnes sapientes, & cordati, qui ex æquitatis lege tantummodo, & citra omne partium præjudicium de rebus istis sententiam ferent.

Fuerant & alii ex inclita Dominicanorum familia, qui præcipitem impetum Probabilismi retardare, ac continere studuerunt: quibus, & quod majoris momenti est, accesserunt Pontificia Decreta, de quibus supra mentionem fecimus, quibus utique videretur novus Probabilisimus, vel extingendum, vel ita comprimentus, ut yix hiscere in posterū auderet. Verū & cūm his non obstantibus, ad pugnam novo quodam ardore regredere tur Probabilismus, quasi novis copiis auctus: rem Ecclesiæ, totique Societati utilem se facturum existimat R. P. Thyrſus Gonzalez Societatis nostræ Præpositus Generalis, si se illi opponeret, edito illo insigni opere, quod duodecies intra annum recusum, & per totum Christianum Orbem incredibili plausu vulgatum, & acceptum commendatione nostra non eget; eget tamen eventus divinæ providentiae commendatione. Siluit ubique penè, præter quām in Hispania, Probabilismus, vixque jam alibi auderet, vel mutire; fore tamen confidimus, ut brevi nullibi, vel cōparere audeat.

Denique Jesuitæ, qui non obiter, sed ex professo, ut ajunt, controversiam versantes, & Libris, seu Tractatibus integris editis contra benignum Probabilismum fortiter, ac strenuè pugnaverunt pro vera, & antiqua sententia, circiter viginti jam sunt, quorum Libris per omnium manus, & ora toto Christiano Orbe volitantibus, supervacaneum foret proprios eorum titulos, ut & Auctorum nomina sigillatim exprimere.

Hæc cūm facti evidentiā notoria sint, jam te, Lector, convenio, ut tuā sententiā definias, an affirmare verè potuerimus, nullos alterius sacri Instituti homines, quām Jesuitas, pro hac communi causa impigrīs, aut constantius certasse, nullos pro vera, ac solida morali doctrina ab ipsa novi Probabilismi origine diligenter operam, aut utiliorem Populo Christiano navasse.

Interim verò nobis liceat pacifice, tantillū saltem expostulare cum quibusdam Viris Catholicis (quid enim attinet Jansenistas morari, sponte sua maledicentes), qui moralem doctrinam Jesuitarum generaliter carpere non verentur ob peculiares quorundam prolapsiones ab aliis Jesuitis severè reprobatas, & quæ non tam Auctores reos constituant, quām benignam ipsam sententiam, à qua, ut à fonte quodam communi, quasi inevitabiliter dimanarunt. In ea verò sententia propugnanda Jesuitæ, vel nihil, vel saltem specialiter rei non sunt;

sunt, immò multas, & solidas possunt obtendere excusationes jam insinuatas, quæ cæteris fortassè Probabilistis haud ita validè suffragentur.

Æquum præterea nemini videatur lapsus peculiares quorundam, etiam si prorsus forent inexcusabiles, in Jesuitas omnes indiscriminatum refundere; studium verò, & meritum aliorum tot, tamque insignium Jesuitarum, qui in oppugnando novo Probabilismo, & sana doctrina tuenda adè strenue, & utiliter præ cæteris decertavere, prorsus contemnere, ac obliuisci; quasi, paucis peccantibus, etiam excusabiler, statim generaliter omnes inexcusabiler peccent, multis autem eorum strenue se gerentibus, nihil omnino laudis Jesuita mereantur. Id verò quisquis æquum censebit, neicio quid censabit iniquum.

Hæc si pacato animo vellent attendere obrectatores isti Jesuitarum, moralè eorum doctrinam, si qua parte deficeret, opinor excusarent, aut saltem ejusdem Autores eorum tamen nomen generaliter non traducerent cum gaudio, & triumpho, licet vano, & inani, Tutilistarum, & Jansenistarum, quorum infidias, odiumque implacabile Jesuitæ propterea maximè sustinent, quod illorum vaferimas technas, & artes, quibus impia sua molimina, doctrina mque pestiferam dissimulare intendunt, pervigilanter sèper detexerint, & constantissimè insectati sint. Sanè, si ex zelo syncero, ac puro sanæ doctrinæ morum servandæ adversus Jesuitas moventur, quod eorum complures cum aliis propè innumeris ex omni Ordine, Probabilissimum prosecuti sunt, cur nō eosdem commendant, & amant, quod omnes uno agmine semper Tutilissimum, & Jansenissimum, præ omnibus sunt insecuri? An non sanam morum doctrinam, & omnem simul veram pietatem Jansenismus corrumpit, & Tutilismus? Vereor, ne zelus horum obrectatorum alienis affectionibus (utinam non & sensibus!) immisceatur, unde fiat, ut vivax ipsius flamma non sine multo fumo sursum ascendet, & ideo ad Deum nunquam accedat, *Quoniam Deus lux est, & tenebra in eo non sunt ille.*

Longius, quām voluissimus, progressi sumus. Dabit tamen id Lector homini Jesuitæ, cui Societatis suæ, & suorum Jesuitarum injuriam præterire non erat integrum, præsertim circa morum doctrinam. Sed neque in proprium locum, nimirùm in secundam Operis partem, ubi de auctoritate summatim hic concepta, latius, atque distinctius agendum est, licuit protrahere vindicias nostras nunquam non necessarias, & fortassè in perpetuum omittendas. Supereftantum, ut de stylo, quo utimur, & methodo rationem tibi reddamus.

§. X I.

Stylus Operis.

ET si rerum naturas non immutet stylus, cùm sit quædam earum quasi species tantum externa, vestis, aut ornamentum quoddam sensibile; eundem tamen vim habere non modicam, immò propemodùm incredibilem, ut homo, nempe sensibile animal, per ejusmodi speciem, vel afficiatur, & accedat ad rerum veritatem, vel ab eadem potius recedat, omnes, præsertim eruditæ, noverunt.

Itaque nolim, Lector, illis me anumeres, qui styli sui perpetuum squalorem, & incultam quandam barbariem sèpè ex neglectu quodam, sapientiè non ex arbitrio procedentem, eò excusare solent, quod rerum, maximè Theologiarum, veritas concinnitatem, & ornatum stylus non amet, immò verò detrectet. Haud secùs ferè mihi hi sentire videntur, quām si quis in imagine venustatem, & optimam colorum dispositionem pictori contemnendam censeret,

d

eò

XXVI

èò quod rei depictæ natura ad sui pulchritudinem, & veritatem specie illa, & ornatu non egeat.

Cæterùm, sicut vestis, licet honesta semper, concinnèque, ac modestè composita personas omnes generaliter deceat, haud tamen eadem omnibus congruit: sicut item non eadem ex artis lege species, aut temperies colorum rerum omnium picturis communiter impenditur; ita etiam non omnibus rebus tractandis unum, & idem convenit styli genus. Unicuique verò tribuere, stylum opportunum, & aptum juxta propriam ejus naturam, peritia sanè difficultis est, & quædam quasi artis iustitia, contra quam, si velimus verum fateri, vix inveniatur usquam, aut ne vix quidem, vel unus, qui aliquando non peccet.

Ego, licet pro mea quantulacunque arte styli formam non omnino neglexerim, cùm tamen suus unicuique proprius, sicut gressus, & risus, styli modus à natura contingat, quem ars quidem perficere, aut corrigere possit, mutare verò omnino rarò, vel nunquam soleat, fateor stylum meum, vel mihi discere; ejus tamen defectus, quos facilè deprehendere mihi est, (deprehendent multò plures cultiores alii) constanter emendare, seu cavere, impensioris studii curam deposit, quam, licet velle, possem frequenter adhibere: quo sit tandem, ut sèpius, veluti necessariò, in vetus illud incidam, *Video meliora, pro quo: deteriora sequor.*

Esse tamen haud ægrè tolerabile malum, si æquabili tenore, concinnitate, aliisve similibus dotibus stylus meus passim careret, modò saltē in eo non deficeret, quod, in hac præcipua materia, quasi substantiam ipsam stylum, ac veluti animam reputo. Porrò ad instar problematis expeditu non facilis visum est mihi, quale adhibere expediat, pensatis omnibus, ad controversiam istam gravissimam, maximè pro præsenti rerum statu, styli genus, placidine, ac pacati, an animosi potius, ac vegeti? Illud verò mihi compertum, haud levis, immò etiam momenti maximi, ad propositum Operis negotium esse, utram in bivio isto viam eligas, ut à recta tenenda non deflexeris.

Enim verò prudentes, atque cordati viri, qui citra ullum partium præjudicium, omnemque mentis perturbationem animo tranquillo, ac sincero unam veritatem inquirunt, parùm, aut nihil solent verbis moveri, sed viam propriam ipsorum argumentorum, & rationum momenta tantum considerant. Hi tamen in re ista multi non sunt, vix enim pauci aliqui reperiuntur, qui ab omni præjudicio communis consuetudinis, amoris libertatis, desiderii placendi hominum multitudini, eidemve displicendi timoris, contentiōnis, aliisque id genus multis non levibus veritaris obicibus ad quæstionis examen liberi accedant. Pro hujus autem conditionis hominibus, qui nimis non rectos, aut expeditos oculos in lucem veritatis vix aliquando intendunt, ratio se sola impares vires habet: quare ad eos flectendos, ac superandos (post influxum divini lumenis, cui primum, ac potissimum adscribi debet) totis ingenii, ac industria viribus, tota orationis, artisque efficacia, omni denum vi opum pugnandum est. Facere verò plurimum ad intentam victoriā congruum stylum genus secundum differentiam nuper exhibitam, nemo prudens opinor inficias eat.

Diù igitur, & multum rem meditatus, sincera, quantum mea mihi conscientia ostendit, in ipsum finem Operis intentione directa, post seriam deliberationem stylum genus non flacci, vel mollis, sed vegeti potius, ac validi, plerunque mihi adhibendum censui. An temerè decreverim, ut, sapiens Lector, judices, rationes, quibus tandem in hanc mentem inductus sum, summatim hic perstrictas ecce tibi subjicio.

In primis generaliter errores in doctrina fidei, & morum (errorem hic, & aliás, ut jam præmonui, simpliciter accipio, ac philosophicè, pro deceptione quavis) difficilè convelli, facile nosti. Hanc verò superare difficultatem dispu-

Ovid. Pro
Med.

Sup. §. 1.

tatione placida, ac leni, difficile mihi videtur.

¶ Profectò SS. Patres Ecclesiae Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, Cyprianus, Prosper, Bernardus, & alii, qui, sicut in doctrina, sic etiam in modo docendi, primi post Dominum Magistri nostri sunt, dum similes errores oppugnant, non molli, ac placida oratione fluere, sed torrentis ad instar ruere solent. Puto verò in genere doctrinæ moralis vix peculiarem alium errorem inveniri, qui cum benigno isto Probabilismo, undecunque inspiciatur, possit conferri. Porro quanti momenti negotium sit radicitus illum convellere, quanta que aliundè plurimo ex capite illius convellendi difficultas, frustra commorem, cùm res ipsa loquatur, & vel ex antea dictis facile pateat.

Videtur ergo mihi hic, si alias unquam, locum maximè habere diserta, Augustini doctrina regulam definitam, ac signatissimam de styli genere nobis præscribentis. Ea, qua magna sunt, dicenda sunt granditer, & ad fletendos animos congruenter: maximè vero (quod statim subjungit), si aversus inde animus, ut convertatur, impellitur. Quid sit autem granditer loqui, exponit ipse cap. seq: Grande autem dicendi genus in hoc maximè differt à temperato genere, quod non tam verborum ornatibus acceptum est, quam violentis animi affectibus. Quid aptius in rem nostram dici possit, non video.

Aug. li 4.
de Doctr.
Christia. c.
19.

Cap. 20.

Cæterum, si ratio deesset, si doctrina, si auctoritas, si exempla sacrorum Doctorum, sufficeret profectò, vel experientia sola de eadem ista peculiari materia ad hoc consilium nobis, & suadendum, & persuadendum. Quid ni vero? Profectò, si de Hispania nostra loquamur, ubi Probabilismus etiamnum dominari videtur, haud secùs moveant animos plurimorum disputationes lenes, aut temperatæ, quam tenuis auræ spiritus movere montem possit. Rem loquor non incompertam. Unde autem oriatur, hæc immobilitas, satis est notum.

Nempè, populi plausus fecutus ad placentem, ac indulgentem Probabilismi benignitatem, communis consuetudo, ex illaque procedens indulgendi necessitas, aut certè sustinendi multitudinis odium; numerus Sectatorum, & ex illo conflata ingens pro vulgo auctoritas Theologiae benignæ, vulgaribus insuper rumoribus, fabellisque citra examen ullum probatis ultra modum adaudita: hæc, inquam, omnia, ut alia prætermittam, tantos benignis Theologis animos faciunt, tanta mentes ipsorum securitate in benigna sententia firmant, ut Magistri complures, atque ex eorum dictis, etiam discipuli, vix non ut fidei dogma, sententiam suam populo venditent, & incredibili confidentia, quidquid contra illam differitur, neque attendendum unquam, neque curandum, sed prorsus abiciendum, ac contemnendum decernant.

Neque vero Auctorum nostrorum moderationem, & temperatum disputandi genus, quo modestissimè plures usi sunt, modestiæ tribuunt ipsi, sed reverentiam debitam sententiæ suæ, & metum potius nostrum interpretantur. Hinc, quâ scriptis, quâ verbis sententiam nostram multi, ne probabilem quidem, vel laxa illa probabilitate, quam nulli penè denegant, cujusvis Recentioris opinioni fateri dignantur; sed absolute potius improbabilem dicunt, ac velut anomalam quandam cogitationem traducunt; cùm suam è contra velut doctrinam certissimam jactent, quæ conscientiam generet rectam, ac securam, quin immò & infallibiliter tutam. Hæc multorum annorum observatione, atque experientia adeò frequenti didici, ut nihil hoc in genere magis mihi compertum sit; & sunt præterea adeò de se notoria, ut nesciri à nemine possint. Tot autem, tantaque communis, ut mihi videtur, deceptionis præjudicia, idest, magna, ac ingentia impedimenta veritatis, placida, & moderata disputatione vincere, opinor difficillimum est, si humani ingenii morem attendas. *Magnis telis magna portenta feriuntur.* Quid, si non feriri sufficiat, sed deleri prorsus Epit. 82. Seneo.

oporeat?

XXVIII

Quin, licet pauci forent (qui plures tamen sunt) illi, qui per ejusmodi cōfidentiam ita loquerentur, & docerent; nec tunc stylō torti, ac valido parcēdūm fortē esset; quando nīsi reprimerentur, valere posse ad decipiendam populi incautam multitudinem. Accipe Ambrosium, utique probum, verēque prudentem Magistrum, qui quā sit nobis in tali eventu stylī norma tenenda, disertā regulā p̄̄scribit: *Quod, si aliqua (inquit) vel in populo, vel in aliquibus contumacia, vel culpa est, sint sermones tui hujusmodi, ut audientem stimulent, compungant male consciūm. Sermones enim Sapientum, quasi stimuli. Stimulavit & Dominus IESU &c.*

Amb.
Epist. ad
Constant.

At video, complures esse Probabilistas sanē delicatissimos, qui, cūm ipsi audacissimē, non modō de nostra sententia, verūm, & de patronis ipsius quidvis loquantur, & scribant, benignam tamen suam opinionem, vel leviter tangi non ferunt. Hos verō quomodo habituros putemus, quod audacter, ac fortiter contra illam agamus? Parum erit, si acerrimē nos refellant, quin insuper reos pronuntient de violatis Pontificiis Decretis, quibus aliquam notam, vel censuram inurere Catholicorum hominum opinionibus, quā adhuc hinc inde controvertuntur, Theologis interdictum est.

Hoc nimur p̄̄ceptum (quod utique consultissimum est) benigni Recentiores suscepisse quālibentissimē, ac liberalissimē videntur: nam cūm reliqua ferē omnia, tanquam onerosa, ac odiosa, (sic enim loquuntur) restringenda esse pronuntient, sive, ut iidem ajunt, benignē interpretanda; hoc tamen Pontificium P̄̄ceptum adeō severē, ac rigidē intelligendum censem, ut nēmini liceat post illud opinionem cuiusvis Viri Catholicī (sic enim audī prius auribus à quodam praelato Magistro), vel falsam simpliciter dicere. Quin vix prodeat in lucem liber ullus contra moralem laxam doctrinam, quem non statim deferant ad fidei tribunalia, tanquam reūm violati Decreti Pontificii. Quō tendat rigor iste benignitatis difficile non est divinare; at verūm certumque manet leges justas, ac sanctas sibi repugnare non posse.

Itaque cūm constet Decreta Pontificia, de quibus hīc agitūr, ad hunc finem potissimum dirigi, ut doctrinæ morales Christianis morib⁹ perniciōsæ eliminentur, & ab earum praxi Oves Christi deterreantur; nemo sibi persuadet in ea peccare, & non pro iis potius pugnare Theologos, qui totis viribus constitutur ad ea radicis convellenda, ex quibus velut principiis doctrinæ ejusmodi suum traxisse virus arbitrantur? Ad hāc quisquis refellit aliquam opinionem, falsam eam simpliciter censet, & dicit: opinionem verō moralem humanæ libertati contra legem sicutem, esse falsam, & noxiā perinde est, & qui alterum dicit, utrumque affirmat. Aut igitur benignam opinionem nēmini tanquam falsam refellere licebit, aut licebit eam refellere, tanquam doctrinam morib⁹ exitialē.

Insuper nemo jure reprehendat eum, qui disputans in sententiam benignam, deduxerit ex ea sequelas plurimas, quas affirmet, aut probet esse longē horridissimas, vel hæreticas etiam, aut blasphemias, ex quibus ipsam benignam sententiam deducat esse falsam: alioqui argumentum ab absurdo (quod ajunt), seu impossibili, quo nullum in Theologia frequentius est, oportebit de medio tollere. Nonne & Probabilistæ, vel modestissimi, passim de nostra sententia, affirmant, & suadere pro viribus nituntur, eam divinas leges reddere observatu impossibiles, jugum Christi importabile, Sacra menta frustanea, Cœli januam imperviam, & his similia, quibus nihil absurdius sit? Quis verō propterea conqueritur, aut eos reprehensione dignos pronuntiat de isto genere argumentandi? Id, Lector, volumus diligenter observes: nam argumenta nō ferē ejusmodi sunt, & quoties in benignam sententiam exclamamus, hoc argumenti genere tacitē, vel expressē disserimus.

§.XII.

Operis methodus, & dispositio.

Methodum magnificiendam esse præsertim in longioribus, & abstrusis disputationibus, semper existimavi, quasi vis potissima & efficacia artis in ea posita sit. Nam & sine illa cuncta languere, aut titubare necesse est; ita ut argumenta quæque fortissima instar fumi penè evanescant. Exemplum suggerit nobis pulvis hic bellicus, seu tormentarius, ad hominum exitium inventus, cuius modica copia in opportuno loco constituta, & artificiose disposita muros, & montes elevat: eadem verò, aut etiam longè major copia per terræ superficiem sparsa excitat tantùm vanam fumi caliginem, quæ nullo fructu facile dissipatur. Idcirco rectam mei Operis methodum speciali studio curare ab ipsius exordio seriò apud me constitui: quanquam, ne illam penitus assequerer, quantum erat in animo, ultra mei debilitatem ingenii, atque aliquam etiam temporis ad id necessarii penuriam, obstitit, opinor, plurimùm confusio ipsa materiæ à Probabilistis, quos impugnamus saepius intermixtæ. De cætero quam optimam potuimus disputationis totius seriem, rerumque connexionem, & ordinem tenere sategimus; illud etiam, quoad licuit attendentes ut præfatum incommodum nobis quām minimè obesset. Hinc & doctrinæ facilitati, claritatique invigilavimus, quātum permisit nobis spissæ reflexionum caligo, qua Probabilismus totus involvitur.

Quod verò ad Operis divisionem, & dispositionem spectat, habes satis ^{Sup. §. 2.} expressum locis supra adnotatis. Cur autem præcipuorum fundamentorum Probabilismi hac prima parte examen præmittamus, rationem item supra ^{Sup. §. 1.} reddidimus: reliqua, quæ minoris momenti ab ipsis Recentioribus existimantur, in secunda parte afferemus, & diligenter etiam discussa nullius ponderis esse ostendemus. Si quid præterea interim in auxilium Probabilismi, jam ferè exanimis, cogitatum sit (quod sane post Terillum vix aliquis confidat), nullo modo distimulabimus, sed cum cæteris pariter ibi diluemus facili, ut speramus, immò nullo negotio. Id, Lector, ne jactantia tribuito: causa bonitas est, & animositas invictæ veritatis adèò nobis jam manifestæ, ut in ejus propugnatione quilibet possit esse disertus.

Reliquum est, ut omni contentione seposita, (quam profecto, controversia, in qua æternæ salutis negotiū vertitur, in pectore Christiano patitur nullam) oculos mentis rectos, ac limpidos in tantæ veritatis pulchritudinem dirigas, fieri enim non potest, quin eam ames, ardenterque dæsideres; *Quid enim fortius desiderat anima, quām veritatem?* Si autem illam ames ^{Aug. tr. 26.} syncero corde, fieri item non potest, quin facile eandem invenias, & ubi sit in Ioa. re ipsa certò cognoscas; non enim veritas adèò necessaria syncerum sibi amatorum latere potest, attestante Chrysostomo, *Nihil veritate clarius, nihil simplius, nisi maligni esse velimus;* quin immò ipsa veritate spondente, ^{Chrysost. Hom. 51. in Ioa.} *Clara est, & que nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam,* & ^{Sap. 6.} invenitur ab his, qui querunt illam.

Ut verò illam semper ames, & quæras, prout oportet ad hoc, ut eandem semper invenias, instanter Deus orandus est; non enim sufficit ingenium, & studium, quanvis & hoc omitti non debeat, id potius diligens adhiberi. Porrò illud antiquum, *Invenit, qui querit semina rerum*, vel pro physicis tantum veritatis, nimis humanum est, ac philosophicum, si nostræ industriae opem, & vim solum nativam intellectus significet. Præcipue autem mens

XXX

Sap. 9.

nostra deficit ad veritates practicas, & morales propter caliginem humano-
rum affectuum, cum tamen earum cognitio potissimum sit necessaria: Sen-
sum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & misericordiam Spiritum San-
ctum tuum de altissimis: & sic correcta sint semita eorum, qui sunt in terris, &
qua tibi placent, didicerint homines?

Iac. 5.

Ergo Lector, ut quærere ex toto corde Dei nostri voluntatem, & le-
gem, sic orare debemus, ut illam invenire possimus. Id precor te, & ve-
limus uterque, & faciamus pro invicem ut salvemur: quod tibi ex corde
opto, sicut & mihi. Vale.

R. E.